

Teadlaste mobiilsuse eri

26. augustil avati Tartu Ülikooli Tehnoloogia-instituut, mis on esimene hoone Tartu Maarjamõisa väljale loodavas tehnoloogialinnakus. Uue kompleksi ligi 9000 ruutmeetrit hõivavad ülikooli tehnoloogiainstituudi infotehnoloogia, keskkonna-, biomeditsiini ning materjali- ja keemiatehnoloogia arenduskeskused, ülikooli farmaatsia instituut, majandusteaduskonna ettevõtluskeskus, Eesti Teaduste Akadeemia Tartu esindus, Ravimiamet ning maja haldav OÜ Tehnoloogiapark. Lähemalt www.tuit.ut.ee/

Teadus- ja arendusasutuste infrastruktuuri arendamise programmi eeltaotluste esitamise tähtaeg oli 1. august 2005. Programmi maht 2005.–2006. aastal on 230 miljonit krooni. Lähemalt www.eas.ee/?id=2073

Kuni T&A riigipoolne finantseerimine jõuab 1%-ni SKP-st, suurendatakse Läti Vabariigis riigieelarvelist T&A finantseerimist igal aastal 0,15 % võrra SKP-st. Nii on sätestatud mais 2005 kehtima hakanud Läti uues teadustegevuse seaduses.

SISU

Mobiilsus EL T&A raamprogrammides	2-4
Akadeemiline teadlastevahetus	5-6
Üliõpilaste mobiilsus	7-12
Mobiilsusportaal	13-14
ERA-MORE	15
Teadlaste mobiilsus: TÜ	16-18
Strateegia	18-20
Euroopa teadlaste harta	21-27
6RP kontaktisikud	28

Lp **innovaatika** lugeja!

Teadlaste mobiilsust on raske alahinnata. Töötamine mitmes maailma laboris on teadlaste kujunemise vältimatu koostisosa. Mobiilsus on oluline juba ülikoolis õppimise varasematel kursustel ja selle olulisus kasvab doktoritöö valmimise ajal. Ka järeldoktori aastad oma ala parimates laborites on eduka ja rahuldust pakkuva teadlaskarjääri lahutamatu koostisosa.

Teadlased, kel vanust üle viiekümne, mäletavad hästi teaduselu raudse eesriide taga. Enamikul puudus võimalus tunda ennast rahvusvahelise teadlaskonna täieõigusliku liikmena. Puudus võimalus vabaks ja vahetuks suhtlemiseks oma lääne kolleegidega.

Praegu on võimalused tööks oma ala tipplaboratooriumides kõigi jaoks olemas. Tõsi, parimatesse laboritesse on väga tugev konkurss, kuid reeglina ei anna haridus ja kraadid, mida meie ülikoolid pakuvad, põhjust häbenemiseks.

Oluline on, et teadlaste mobiilsus ei jääks ühesuunaliseks. See on probleem, mis teeb muret Euroopale: osa noori teadlasi kipub jäämaga USA-sse. See sunnib tegema pingutusi tõstmaks teadustöö atraktiivsust Euroopas, et tuua siia rohkem üliõpilasi ja noori teadlasi kogu maailmast. Ja EL-s pööratakse suurt tähelepanu teadlaskarjäärile ning teadlaste arvu kasvule, sest üksnes investeeringute suurendamisest ei piisa.

Ka Eestis on aktuaalne noorte teadlaste tagasitoomine kodumaale. Edu tagavad üksnes võimalused jätkata oma tööd endisega võrreldaval (või paremal) tasemel, samuti elu-, töö- ja kultuuriline keskkond. Kindlasti ei õnnestu kõikide tagasitoomine, kuid selle pärast ei tohiks üleliia muret tunda. Praktiline elu näitab, et tihti teadlaste side koduülikooliga ei katke ning nende laborites viibib peaaegu alati mõni teadlane kodumaalt.

Nii teadlaste repatrieerumist kui välisteadlaste tulekut Eesti teaduslaboritesse toetavad kindlasti ka TÜ Tehnoloogiainstituudi areng ja T&A infrastruktuuri uuendamise programm.

Käesolevas lehes toome teieni ülevaate võimalustest, mis Eesti teadlastel ja üliõpilastel on tööks mujal maailmas ning välismaa teadlastel Eestis. Ühtlasi toome ära ka "Euroopa teadlaste harta ja töölevõtmise juhendi". Selle Euroopa Komisjoni soovitusliku iseloomuga dokumendi eesmärgiks on paremate ja selgemate karjäärivõimaluste loomine teadlastele kogu Euroopas.

Soovime kõigile mobiilset teadlaseelu!

uuest raamprogrammist

Teadlaste mobiilsus 7. raamprogrammis

Kuigi Euroopa Komisjon avalikustas oma ettepaneku 7. raamprogrammi kohta juba 6. aprillil, on praeguseni ebaselge, kas see kava ka käiku läheb, või tuleb teha märkimisväärseid kärpeid ning mõnedest plaanidest koguni loobuda. Otsustavaks saab Euroopa Liidu finantsperspektiiv, mis määrab, kui palju raha aastatel 2007 kuni 2013 Euroopa ühiskassasse laekub ning kui suure osa sellest saab kulutada ühistele teadusprojektidele. Senikaua kuni riigipead vaidlevad protsendikümnendike üle, lähtume järgnevas tutvustuses praegusest kavast, mille eelduseks on raamprogrammi eelarve kahekordistumine.

Tähtsuse kasv

Teadlaste mobiilsus e. teisisõnu Marie Curie tegevused on olulisel kohal juba 6. raamprogrammis: sellele kulub tervelt kümnendik kogu raamprogrammi eelarvest. 7RP ettepanekus on eelarve proportsioon umbes sama, kuid tähtsuse kasv avaldub nüüd ka raamprogrammi struktuuris – kui 6RP-s moodustas „Inimressursid ja mobiilsus” ühe osa blokist „Euroopa teadusruumi struktureerimine”, siis 7. raamprogrammi ettepanekus on „Inimesed” omaette iseseisev alamprogramm ülejäänud kolme – „Koostöö”, „Ideed” ja „Võimekus” kõrval. 6RP Marie Curie tegevuste järglasi leiab ka teistest alamprogrammidest, kuhu nad uue, muutunud ülesehituse tõttu paremini sobivad.

„Inimesed” programmi üldised eesmärgid on praegu kestva raamprogrammiga võrreldes üsna sarnased: toetada teadlaste koolitust ja karjääri arengut. Kavandatavad tegevusliinid üritavad paremini keskenduda just neile kahele põhieesmärgile, samuti on võrreldes varasemaga ettepanekusse lisandunud tihedamad sidemed liikmesriikide samalaadsete programmidega.

Neli tegevusliini

„Inimesed” programmi tegevuste eesmärgiks on tugevdada Euroopa teadus- ja arendustegevuse inimressusse nii kvalitatiivses kui kvantitatiivses mõttes – innustades noori teadlaskarjääri valima ning teaduse juures püsima, julgustades Euroopa teadlasi Euroopasse jääma ja mujale siirdunud teadlasi siia naasma ning muutes Euroopa atraktiivseks kogu maailma säravamatele teadlastele. Neli tegevusliini on suunatud põhilistele sihtgruppidele.

- **„Teadlaste esialgne koolitus”**: noorte teadlaste karjäärivõimaluste parandamine nii avalikus kui erasektoris, nende erialaste ja üldiste oskuste ja teadmiste laiendamine ning noorte teadlaste julgustamine teadlaskarjääri juurde jääma. See tegevusliin rakendub Marie Curie võrgustike (*Marie Curie Networks*) kaudu. Toetatakse noorte teadlaste (s.o doktorantide) värbamisega seotud kulude katmist, koolitusürituste korraldamist (need võivad olla avatud ka laiemale ringile) ja ka teadlaste-juhendajate palkamist. Kavandatavad võrgustikud on 6RP kahe skeemi – RTN ja EST – järglased. Ühendamist võib pidada positiivseks, sest praegusel kahel skeemil on kattuvusi nii sihtgrupi kui eesmärkide osas, mis tekitab taotlejate hulgas segadust, kumba kahest skeemist valida.
- **„Elukestev õpe ja karjääri kujundamine”**: kogenud teadlaste karjääri arengu toetamine. Märksõnadeks on inter- ja multidistsiplinaarsus, teadlaskarjääri

juurde naasmine, võõrsil viibinud Euroopa teadlaste tagasipöördumine. Lisaks riikidevahelisele mobiilsusele toetatakse ka sektoritevahelist mobiilsust – akadeemilisest sfäärist ettevõtlusse ja vastupidi.

Rakendamine toimub kahel erineval viisil: esiteks traditsiooniliste Marie Curie individuaalstipendiumide kaudu; teiseks aga soovib Komisjon suurendada seost Euroopa tasandi ja riikliku tasandi samalaadsete tegevuste vahel, kaasfinantseerides juba olemasolevaid mobiilsusprogramme. Kaasfinantseerimise suhtes on liikmesriigid 7RP diskussiooni käigus avaldanud ettevaatlikke arvamusi: paljud on nõus küll põhimõttega, aga soovivad enne täieliku toetuse andmist kaasfinantseerimise korraldamise üksikasjade kohta rohkem selgust saada.

- **„Tööstuse ja akadeemiliste ringkondade koostöö ja partnerlus”**: pikaajaline koostöö akadeemilise sfääri ja tööstusesse/ettevõtlusesse kuuluvate asutuste vahel. Toetatakse teadmiste vahetust teaduslase partnerluse raames, konkreetsemalt kogenud teadlaste palkamist, töötajate vahetust asutuste vahel ning ühisürituste korraldamist. Kuna 6RP sektoritevahelist mobiilsust toetavate skeemide populaarsus ei olnud eriti kõrge, üritatakse järgmises raamprogrammis seda viga parandada, suurendades skeemi paindlikkust.
- **„Rahvusvaheline ulatus”**: välisest teadlaste huvi äratamine Euroopa teaduse vastu ja vastastikku kasuliku koostöö arendamine teadlastega väljastpoolt Euroopat. Toetatakse kolmandate riikide teadlaste värbamist, Euroopa teadlaste stažeerimist kolmandates riikides (koos kohustusliku naasmisfaasiga), teadlasvahetust toetavat partnerlust. Tegevusliini rakendatakse 6RP-le sarnaste Euroopasse ja Euroopast välja suunatud rahvusvaheliste individuaalstipendiumide (OIF ja IIF) kaudu; neile aga lisanduvad mitmesugused meetmed piiriülese koostöö edendamiseks ja koostööks Euroopa teadlaste diasporaaga. Rakendamine toimub tihedas seoses „Koostöö” ja „Võimekuse” eriprogrammidega.

Lisaks neljale mainitud tegevusliinile jätkub ka Komisjoni initsiatiiv teadlaskarjääri edendamisega seotud poliitiliste dokumentide ja populariseerimisaktiivide algatamisel. 6RP ajal on sellisteks dokumentideks olnud näiteks käesolevas infolehes ära toodud „Euroopa teadlaste harta ja teadlaste töölevõtmise juhend” ning nn. teadlasviisa direktiiv, mis on parasjagu vastuvõtmise faasis.

Kristin Kraav
Mobility NCP
SA Archimedes
kristin@archimedes.ee

6rp: viimased konkursid

6RP teadlaste mobiilsuse viimased projektikonkursid

EL 6. raamprogramm hakkab jõudma oma viimasesse aastasse – juba 2006. aasta hilissügisel peaks käivituma järgmine, 7. raamprogramm. 7RP-s kavandatavatest tegevustest teadlaste mobiilsuse toetuseks on juttu eelmine artiklis, allpool aga ülevaade nendest 6RP mobiilsuse valdkonna projektikonkurssidest, mille tähtaeg alles ees seisab.

Teadlaste mobiilsust nähakse 6RP-s olulise vahendina Euroopa teadusruumi (ERA) ehitamisel. Mobiilsust toetavad tegevused on koondatud ühise nimetuse – Marie Curie tegevused – alla, mille laiemaks eesmärgiks on toetada suurearvulise dunaamilise maailmatasemel inimressursi arengut Euroopa teaduses. Selle üldise eesmärgi saavutamiseks on raamprogrammis 12 kitsama eesmärgiga Marie Curie skeemi, mis üheskoos moodustavad teadlaskarjääri kõike etappe hõlmava süsteemi.

Need 12 skeemi võib ülevahtlikult neljaks jagada, lähtudes sellest, kas skeem on suunatud üksikteadlastele või teadusasutustele, ning mis on skeemi eesmärgiks. Need neli üldist gruppi on: teadusasutustele suunatud Marie Curie tegevused (siia kuuluvad EST, RTN, TOK ja SCF); üksikteadlastele suunatud Marie Curie tegevused (EIF, OIF ja IIF); tipposkuste toetamise skeemid (EXT, EXC ja EXA) ning viimaks tagasipöördumis- ja reintegratsiooniskeemid (ERG ja IRG). Kõigi skeemide kirjeldused leiata EUROPA serveri veebilehelt:

http://europa.eu.int/comm/research/fp6/mariecurie-actions/indexhtm_en.html

ja alltoodud CORDISE lehtedelt.

Vaid ühel 12 Marie Curie skeemist – *Marie Curie Host Fellowships for Early Stage Research Training* e. Marie Curie stipendiumid teadusasutustele varase etapi teadusalaseks koolituseks (**EST**) **pole jäänud enam ühtki projektikonkursi**. Huvilistel tuleb oodata vähemalt aastani 2007, et samaladset taotlust esitada – siis juba 7. raamprogrammi alt. Väiksema projektikonkursside arvu põhjuseks oli skeemi ülisuurest populaarsusest tingitud väga madal edukuse protsent, mis tekitas taotlejates suurt frustratsiooni. Selle vältimiseks ühendati 2004. ja 2005. aasta EST jaoks ettenähtud summad, et ühel konkursil rahastada kaks korda suuremat arvu taotlusi ja seeläbi hoida edukuse protsenti mõistlikumal tasemel.

Ülejäänud 11 Marie Curie skeemil seisab kõigil ees vähemalt üks taotluste esitamise tähtaeg. **NB!** Pange tähele, et osad tähtajad on muutunud, võrreldes varem välja kuulutatutega.

Kõige lähemal on *Marie Curie Research Training Networks* e. Marie Curie teadusalase koolituse võrgustike (**RTN**) tähtaeg – juba **28. septembril**. RTN taotluste hindamine toimub kahes voorus, 28. septembriks tuleb esitada umbes 10-leheküljeline lühitaotlus. Esimesest voorust edasi pääsenud taotlejad peavad täismahus taotluse Euroopa Komisjonile esitama 2006. aasta veebruariks. RTN on Marie Curie tegevuste hulgast ainuke, kus on nõutud 6RP projektide tavapärase konsortsiumi olemasolu (vähemalt 3 asutust 3 eri riigist, kusjuures vähemalt 2 peavad olema EL liikmes- või kandidaatriigid).

Lugege lähemalt CORDISest

RTN tutvustav lehekülg: <http://www.cordis.lu/mariecurie-actions/rtn/home.html>

Projektikonkursi lehekülg: http://fp6.cordis.lu/fp6/call_details.cfm?CALL_ID=210

Marie Curie Host Fellowships for the Transfer of Knowledge e. Marie Curie stipendiumid teadusasutustele teadmiste siirdeks (**TOK**) tähtaeg on **25. jaanuaril** 2006 (mõlemad alamskeemid). TOK hindamine toimub ühes voorus, esitada tuleb taotluse täisversioon. Kasutan juhust, et veelkord rõhutada – TOK *Development Scheme* (arenguskeem, TOK-DEV) on suunatud just nimelt uute liikmesriikide ja vähemsoodustatud piirkondade, seega ka kõigile Eesti teadusasutustele. TOK mõlema alamskeemi edukuse protsent on võrreldes teiste Marie Curie tegevustega väga kõrge – ligi kolmandik esitatud taotlustest rahastatakse. Ka Eestist seni esitatud taotluste statistika kinnitab seda: kaheks esimeseks tähtajaks kokku esitatud 9 projektist olid 3 edukad (kolmandaks tähtajaks esitatud projektid on selle artikli kirjutamise ajal hindamise lõppfaasis).

Lugege lähemalt CORDISest

TOK tutvustav lehekülg: <http://www.cordis.lu/mariecurie-actions/tok/home.html>

Projektikonkursi lehekülg: http://fp6.cordis.lu/fp6/call_details.cfm?CALL_ID=227

Marie Curie Conferences and Training Courses e. Marie Curie konverentsid ja koolituskursused skeemi puhul seisab ees ainult alamskeemi *Series of Events* (**SCF**) tähtaeg, mis on tõenäoliselt **17. mail 2006**. Projektikonkurss pole hetkel veel välja kuulutatud, see toimub orienteeruvalt 18. jaanuaril järgmisel aastal. Siis avatakse CORDISes ka projektikonkursi lehekülg. Teise alamskeemi *Large Conferences* (LCF) finantseerimine lõpetati 6RP keskel, kuna see ei vastanud piisavalt Marie Curie tegevuste eesmärkidele.

Lugege lähemalt CORDISest

SCF tutvustav lehekülg: <http://www.cordis.lu/mariecurie-actions/scf/home.html>

Kolme individuaalstipendiumi tähtajad on ühtlustatud, et võimaldada taotluste hindamise ja läbirääkimiste protsessi sujuvamat korraldust. Kõik kolm tähtaega jäävad järgmise aasta jaanuari teise poole: *Marie Curie Intra-European Fellowships* e. Marie Curie Euroopa-sisesed stipendiumid (**EIF**) tähtaeg on **19. jaanuaril**; *Marie Curie Outgoing International Fellowships* e. Marie Curie rahvusvahelised stipendiumid kolmandatesse riikidesse minekuks (**OIF**) ja *Marie Curie Incoming International Fellowships* e. Marie Curie rahvusvahelised stipendiumid Euroopasse tulekuks (**IIF**) tähtaeg on **18. jaanuaril 2006**. Kõigil kolmel juhul rakendatakse kahe-etapilist hindamist ühekordse taotluse esitamisega. See tähendab, et tähtajaks tuleb esitada täismahus taotlus, kuid esimeses faasis hinnatakse projekte ainult kahe kriteeriumi – teaduslik tase ja taotleja tase – järgi ning ainult teise vooru edasipääsenud taotlusi evalveeritakse tervikuna.

Lugege lähemalt CORDISest

EIF tutvustav lehekülg: <http://www.cordis.lu/mariecurie-actions/eif/home.html>

uuest raamprogrammist

EIF projektikonkurss: http://fp6.cordis.lu/fp6/call_details.cfm?CALL_ID=195

OIF tutvustav lehekülg: <http://www.cordis.lu/mariecurie-actions/oif/home.html>

OIF projektikonkurss: http://fp6.cordis.lu/fp6/call_details.cfm?CALL_ID=228

IIF tutvustav lehekülg: <http://www.cordis.lu/mariecurie-actions/iif/home.html>

IIF projektikonkurss: http://fp6.cordis.lu/fp6/call_details.cfm?CALL_ID=229

Järgmise aasta jaanuari jäävad ka *Marie Curie Excellence Grants* e. Marie Curie tipposkuste grandid (**EXT**) ning *Marie Curie Chairs* e. Marie Curie õppetoolid (**EXC**) tähtjad. Mõlemad tähtjad on **25. jaanuaril** – ka nende taotluste hindamist korraldatakse paralleelselt, et optimeerida kulusid. Hindamisprotsess toimub sarnaselt individuaalstipendiumidega.

Kolmanda tipposkuste skeemi, endistele Marie Curie stipendiaatidele mõeldud auhindadele (**EXA**) kandidaatide esitamise tähtaeg on **15. veebruar 2006**.

Lugege lähemalt CORDISest

EXT tutvustav lehekülg: <http://www.cordis.lu/mariecurie-actions/ext/home.html>

EXT projektikonkurss: http://fp6.cordis.lu/fp6/call_details.cfm?CALL_ID=231

EXC tutvustav lehekülg: <http://www.cordis.lu/mariecurie-actions/exc/home.html>

EXC projektikonkurss: http://fp6.cordis.lu/fp6/call_details.cfm?CALL_ID=232

EXA tutvustav lehekülg: <http://www.cordis.lu/mariecurie-actions/exa/home.html>

Kõige enam tähtaegu on tagasipöördumis- ja reintegratsioonigrantide esitamiseks. *Marie Curie European Reintegration Grants* e. Marie Curie Euroopa-sisesed reintegratsioonigrandid (**ERG**) ja *Marie Curie International Reintegration Grants* e. Marie Curie rahvusvahelised reintegratsioonigrandid (**IRG**) taotlusi võetakse vastu jooksvalt kuni **19. juulini 2006**; iga 3 kuu tagant on nn. vahetähtjad, mil kõik selle aja jooksul laekunud taotlused kokku võetakse. Vahetähtjad on vastavalt **19. oktoobril**, **19. jaanuaril** ning **19. aprillil**. Taotlusi hinnatakse ühes voores.

Lugege lähemalt CORDISest

ERG tutvustav lehekülg: <http://www.cordis.lu/mariecurie-actions/erg/home.html>

ERG projektikonkurss: http://fp6.cordis.lu/fp6/call_details.cfm?CALL_ID=164

IRG tutvustav lehekülg: <http://www.cordis.lu/mariecurie-actions/irg/home.html>

IRG projektikonkurss: http://fp6.cordis.lu/fp6/call_details.cfm?CALL_ID=165

Kindlasti väärrib meelde tuletamist see, et doktorantidel ja ka kogenud teadlastel on võimalik osaleda juba finantseerimist leidnud projektides, mille raames tekkivad kohad täidetakse reeglina avatud konkursside kaudu. Vabade kohtade andmebaasi leiab samuti CORDISest: vt. <http://mc-opportunities.cordis.lu/>

6RP Marie Curie tegevuste projektikonkursside tähtjad september 2005 – juuli 2006

September 2005	RTN	28.09.
Oktoober 2005	ERG	19.10.
	IRG	19.10.
Jaanuar 2006	OIF	18.01.
	IIF	18.01.
	EIF	19.01.
	ERG	19.01.
	IRG	19.01.
	TOK	25.01.
Veebruar 2006	EXT	25.01.
	EXC	25.01.
Veebruar 2006	EXA	15.02.
Aprill 2006	ERG	19.04.
	IRG	19.04.
Mai 2006	SCF	17.05.
Juuli 2006	ERG	19.07.
	IRG	19.07.

Lisainfo ja konsultatsioon:

Kristin Kraav

Mobility NCP

SA Archimedes

Väike-Turu 8, Tartu

tel. 730 0337

fax 730 0336

kristin@archimedes.ee

akadeemiline teadlasvahetus

Akadeemiatevaheline teadlasvahetus – kellele ja milleks?

Sissejuhatus asemele mõtteid Akadeemia algusest. *“Paljude probleemide edukas lahendamine osutub võimalikuks alles siis, kui uurimustöö on ostarbekohaselt koordineeritud mitme maa teaduslike asutuste ja teadusmeeste vahel. See üldiselt tunnustatud tarvidus sunnib ka meid küllaldasi võimalusi leidma koostööks teiste maadega,”* mõtiskles oma kõnes 1938. aasta oktoobrikuus Eesti Teaduste Akadeemia asutamiskoosolekul Karl Schlossmann – Akadeemia esimene president. Need on mõtted, mis viivad meid tagasi aega, mil pandi paika Akadeemia tegevuse alusideed, sh ka idee Akadeemia rollist rahvusvahelise koostöö tõhustamisel. Kummalisel kombel suudavad need sõnad mõtestada ka tänase päeva tegemisi ja arenguid akadeemiatevahelise teadlasvahetuse vallas, andes nii lihtsa vastuse ka küsimusele – MILLEKS (Karl Schlossmanni tervikkõnet on võimalik lugeda Akadeemia kodulehel: <http://www.akadeemia.ee>).

Kaasaegse – vaba ja loomuliku, kiire, paindliku ja piirideta – teadlaste mobiilsustraditsiooni ajalugu ei ole Eesti Teaduste Akadeemias väga pikk, ulatudes eelmise sajandi lõpukümnendi algusesse. Laiemalt vaadeldes küünib see traditsioon aga palju kaugemale ajalukku, olles seotud teadusliku tegevuse ja mõtte üldise iseloomuga, mis on riikide, rahvuste ja kultuuride piire ületav või eirav. Rahvusvaheline suhtlemine oli vahepeal küll aastateks nõukogude ideoloogilise mõju tõttu pidurdunud, Eesti taasiseseisvumise järgsel perioodil aga on üsna kiiresti taastunud rahvusvahelise suhtlemise loomulikkus ja traditsioonid ning lisaks välja arenenud erinevad teadlaste mobiilsust võimaldavad mehhanismid. Akadeemiatevaheline teadlasvahetus on üks neist.

Tegevusest tänapäeval. Rahvusvahelise teaduskoostöö arendamine teiste riikide ja Euroopa Liiduga on tänaseks päevaks kujunenud üheks oluliseks arengusuunaks Akadeemia tegevuses. Seaduse ning teiste alusdokumentide kohaselt on Akadeemial kohustus edendada rahvusvahelist koostööd järgmistes põhisuundades:

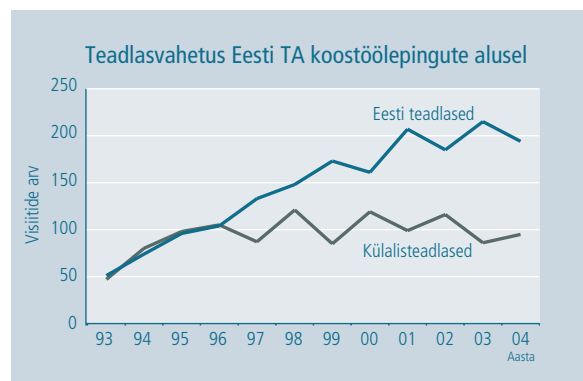
- Eesti teaduse ja teadlaskonna esindamine rahvusvahelistes (ülemaailmsetes ja üleeuroopalistes) teadusorganisatsioonides, sh tegevus Euroopa Liidu institutsioonides;
- kahepoolsete koostöösuhete arendamine partnerakadeemiate (ja muude teadusstruktuuridega) teistes riikides;
- regionaalne teaduskoostöö – traditsioonilised tegevusvormid (näit Balti vaimse koostöö konverentsid) ühiselt nii Läti ja Leedu teaduste akadeemiatega kui ka Põhjamaade teadusruumis;
- Euroopa teadusruumi idee arendamine ja NATO teadusprogrammidesse lülitumine jne.

Tänapäeval kuulub Eesti Teaduste Akadeemia Euroopa teadlasvahetuse võrgustikku, mille töövormid ja tavad kujunesid Euroopas välja juba 1960ndatel aastatel, kui Londoni Kuningliku Ühingu eestvedamisel mitmed Euroopa teaduste akadeemiad rajasid kahepoolsete lepingute sõlmimise teel koostöövõrgustiku ja ühtlasi ka ametliku aluse, soodustamaks teadlaste liikuvuse rahastamise kaudu vastastikust teabevahetust ja ühisprojekte. Samas aitas nn. valuutavaba vahetuse sätestamine (põhimõttel – vastuvõttev akadeemia katab külalisteadlase elamiskulud) vältida ka

valuuta vahetamisega kaasnevat lisakulusid.

Kahepoolsete koostöösuhete vormiliseks aluseks on koostöölepingud partnerorganisatsioonidega. Hetkel kehtib neid 23 (vt nimekiri), lisaks veel mõned nn hea tahte lepingud, millel praktilist väljundit ei ole. Kõige vanem allkirjutamisest (1989) kuni käesoleva ajani muutumatuna püsinud leping on sõlmitud Šveitsi Loodusteaduste Akadeemiaga. 1990ndate aastate alguses laienes meie koostööpartnerite ring nii arviliselt kui geograafiliselt. Sidemete arendamise käigus kasvatati neil aastail nn usalduskapitali – tänaseks suhtutakse Eesti Teaduste Akadeemiasse kui kindlasse ja usaldusväärse partnerisse. Mahult suuremaks on teadlasvahetus kujunenud kauaaegsete traditsiooniliste partneritega, nagu Soome (ligikaudu 40% kogumahust), Ungari, Poola, Rootsi. Lepingute üheks praktiliseks väljundiks ongi teadlasvahetus, eesmärgiga Eesti teadlaste rahvusvahelise koostöö ja kontaktide soodustamise kaudu suurendada Eesti teaduse konkurentsivõimet.

Tänapäeval on valuutavahetamise mured – vähemalt eurotsooni riikidel – ära langenud. Et teaduse tegemine kui meeskonnatöö on mõeldamatu ilma teadmista, mida maailmas tehakse, siis kontaktide hoidmine ja arendamine on pidev tegevus, rääkimata kriitilise massi saavutamise vajadusest nendel aladel, kus omal inimressursse napib. Teaduskoostööks (nii bilateraalseks kui multilateraalseks) eksisteerib praegu üsna arvukalt võimalusi (ülkoolide otsulepingud, ministriumidevahelised lepingud; erinevate institutsioonide poolt pakutavad stipendiumid, uurimistoetused, mobiilsusgrandid, suhtevõrgustikud jne.). Akadeemia koostöölepingute alusel toimuv teadlasvahetus, mis 1990ndatel aastatel oma mahult plahvatuslikult suurenes, on praeguseks saavutanud stabiilsuse (vt joonis 1).

Samas on akadeemiline teadlasvahetus kujunenud kulude jagamise paindlikuks mehhanismiks, mille kasutamisest kontaktide leidmise või lühilähetuse otstarbel sageli välja kasvab laiem koostöö kas üliõpilaste-doktorantide vahetamise programmi näol või Euroopa Liidu projektide raames. Jooniselt 1 on ilmne, et Eesti teadlased on teadlasvahetuse kasutamisel aktiivsemad kui nende partnerid (rahalisest küljest tähendab see meile muidugi n-ö kasudega kauplemist). Sellisel olukorral on oma pragmaatilised põhjused – laborite ja raamatukogude parem varustus arenenud lääneriikides ja põhjamaades,

akadeemiline teadlasvahetus

aga ka Eesti humanitaarteadlaste huvi materjali kogumise eesmärgil teiste riikide arhiivides töötada; võib-olla ka meie endi vähene aktiivsus Eesti teaduse nähtavuse kasvatamisel. Ei tohi ka unustada, et väikesel riigil on oma eelised - Eestis liigub info paremini ja seetõttu iga uut lepingut kasutavad Eesti teadlased reeglina aktiivsemalt.

Teadlasvahetus toetub seega teadlastelt endilt lähtuvalle initsiatiivile ja teadlaste otsestele koostöövajadustele. Samas – ja seda on oluline rõhutada, sest mitte kõik meie partnerid ei toimi samadel põhimõtetel – on teadlasvahetus Eestis avatud praktiliselt kõigile teadlastele, olenevalt nende uurimistöö kvaliteedist ja taotluste põhjendatusest. Seejuures on erinevate partneritega meie kokkulepped teadlase kvalifikatsiooni osas erinevad (võimaldades kas ainult kraadiga teadlaste või ka näiteks doktorantide osalemist).

Akadeemia poolt opereeritavat teadlasvahetust reglementeerib juhatuse poolt kinnitatud juhend ning suunab ühiskondlikel alustel tegutsev Välisvahetuse Fondi Nõukogu, mis koosneb Akadeemia ja suuremate avalik-õiguslike ülikoolide esindajatest. Akadeemia juhatuse on sätestanud nõuded Eesti poolel teadlasvahetuses osalemiseks (nii lähetusteks kui väliskolleegide vastuvõtmiseks). Eesti teadlaste osalemine teadlasvahetuses on reglementeeritud järgmistele nõuetega:

- Eesti teadlase kvalifikatsioon vastab partnerakadeemia poolt esitatavatele nõuetele ja
- Eesti teadlane töötab ülikoolis või teadusasutuses,
 - täites teadusteemasid, mis on evalveeritud vastavalt teadus- ja arendustegevuse korralduse seadusele ja
 - on sihtfinantseeritavad
- samuti tunnustatud teadusliku renomeega üksikteadlastel.

Kokkuvõtteks: akadeemiline teadlasvahetus on üks teadlaste mobiilsuse mehhanism nende tänapäevases paljususes. 21. sajandi alguse uus situatsioon loob üha uusi liikumisvõimalusi ja -mehhanisme. Kiiresti arenevad veebikommunikatsioonil põhinevad kaasaegsed koostöövõrgustikud, kuid ilmselt kestavad uute koostöövormide ja veebipõhiste rahvusvaheliste suhete kõrval edasi ka traditsioonilised – nn näost näkku kommunikatsiooni eeldavad – koostöövormid. Võrreldes suuremahuliste ja mitmetahuliste Euroopa-projektidega on akadeemiatevaheline teadlasvahetus küll tilluke teadlasrände instrument, kuid tänu hästi toimivale akadeemiate võrgustikule ning otsekontaktidele kogunud ja asjatundlike kolleegidega partnerakadeemias võib seda pidada dünaamiliseks ja avatud tegevusmehhanismiks, mis võimaldab kiiresti ja vahetult reageerida teadlaste vajadustele, püüdes samas ka asjaajamist võimalikult mugavaks ja lihtsaks muuta. Lisaks toob tihe koostöö teadlasvahetuses reeglina kaasa ka parema informeerituse ja tihedama koostöö partnerakadeemiate vahel muudiski valdkondades, mis võimaldab nendelt nõu ja toetust saada hoopiski laiemates teaduse arengu ja teaduspoliitilistes küsimustes.

Lõpetuseks pisut praktilist infot: varsti jõuab jälle kätte aeg, mil me ootame Eesti teadlastelt taotlusi nende lähetusteks aastal 2006. Selleks on Eesti teadlasel esmalt vaja kontakteeruda asutusega, mida ta soovib külastada ja saada seal põhimõtteline kirjalik nõusolek vastuvõtuks, seejärel esitada eestikeelne taotlus vahetussõiduks (vormi saab alla laadida <http://www.akadeemia.ee/est/vahetus/index.html>; meie veebilehelt leiate ka lisainfot). Paber kandjal taotlusi ootame **hiljemalt 15. novembriks 2005** Eesti Teaduste Akadeemia välissuhete talitusele aadressil: Kohtu 6 (tuba 16), 10130 TALLINN.

Oma väliskolleegide vastuvõtmiseks on Eesti teadlasel (asutusel) vaja saada välispartnerile kutse koos soovitusel pöörduda enda Eestisse lähetamiseks vastava akadeemia poole (kontaktandmed vt. veebilehelt).

Anne Pöitel, Ebe Pilt
Eesti Teaduste Akadeemia

Info ja konsultatsioon:

tel 644 8677 (Anne Pöitel; Anne.Poitel@akadeemia.ee)
ja 645 1925 (Lehti Veeväli; Lehti.Veevali@akadeemia.ee).

Eesti Teaduste Akadeemia koostöölepingud (2005)

1. Austria Teaduste Akadeemia
2. Briti Akadeemia
3. Bulgaaria Teaduste Akadeemia
4. Flaami Kuninglik Teaduste ja Kunstide Akadeemia
5. Hiina Teaduste Akadeemia
6. Hispaania Teadusnõukogu (CSIC)
7. Iisraeli Teaduste Akadeemia
8. Leedu Teaduste Akadeemia
9. Londoni Kuninglik Ühing
10. Läti Teaduste Akadeemia
11. Norra Teaduste Akadeemia
12. Poola Teaduste Akadeemia
13. Prantsuse Teaduste Akadeemia
14. Rootsi Kuninglik Kirjanduse, Ajaloo ja Muististe Akadeemia
15. Slovaki Teaduste Akadeemia
16. Sloveenia Teaduste Akadeemia
17. Soome Akadeemia
18. Šveitsi Loodusteaduste Akadeemia
19. Tšehhi Teaduste Akadeemia
20. Ukraina Rahvuslik Teaduste Akadeemia
21. Ungari Teaduste Akadeemia
22. Valgevene Rahvuslik Teaduste Akadeemia
23. Venemaa Teaduste Akadeemia

erasmus

Erasmus – õppima Euroopasse

SOCRATES programmi kõrgharidusalase allprogrammi ERASMUS raames on aastatel 1999–2005 kokku õppinud rohkem kui 1700 Eesti üliõpilast ja õppelähetuses viibinud ligikaudu 600 õppejõudu Euroopa erinevates ülikoolides.

Programm toetab kõrgkoolide vahelist koostööd üliõpilaste ja õppejõudude vahetuse organiseerimisel, Euroopa ainepunktide ülekande süsteemi rakendamisel, õppekavade arendamisel, intensiivprogrammide korraldamisel ning üle-euroopalistes temaatilistes koostöövõrkudes osalemisel.

Programmi Erasmus kaudu saavad Eesti kõrgkoolide üliõpilased õppida Euroopa Liidu liikmesriikides (Austria, Belgia, Hispaania, Holland, Iirimaa, Itaalia, Kreeka, Küpros, Leedu, Luksemburg, Läti, Malta, Poola, Portugal, Prantsusmaa, Rootsi, Saksamaa, Slovakkia, Sloveenia, Soome, Suurbritannia, Taani, Tšehhi Vabariik, Ungari) ja programmiga liitunud riikides (Island, Norra, Liechtenstein, Bulgaaria, Rumeenia, Türgi). Õppida saab ainult nende riikide poolt tunnustatud kõrgkoolides.

Õpingud väliskõrgkoolis võivad kesta kolmest kuust ühe aastani. Võimalust programmi Erasmus kaudu Euroopas õppida saab kasutada ainult üks kord olenemata õppeperioodi pikkusest. Ainsa erandina on võimalik alates 2005/2006. õppeaastast taotleda teistkordset Erasmus-granti Erasmus Munduse magistriprogrammis õppival tudengil.

Osaleda võivad kõik riigi poolt tunnustatud kõrgkoolide vähemalt teise aasta üliõpilased, kellel on mõne programmis osaleva riigi kodakondsus või Eesti Vabariigi alaline elamisloa. Iga vahetuse eelduseks on kirjalik kokkulepe vastuvõtva kõrgkooli ning üliõpilase kodukõrgkooli vahel.

Erasmuse Eesti juhtnõukogu on seadnud eesmärgiks kahekordistada Erasmuse üliõpilaste arvu järgnevatel õppeaastatel jooksul. Kui 2003/2004. õppeaastal osales Erasmuses 0,5 % Eesti üliõpilastest, siis 2007/2008. õppeaastal võiks Erasmuses osaleda 1% Eesti üliõpilaste koguarvust (Euroopa keskmine on 0,8%). Eesti Erasmuse üliõpilastest on ligikaudu 90% kas bakalaureuse- või diplomioõppe üliõpilased. Enamasti on magistri- ja doktoriõppeüliõpilastel Erasmuse kõrval teisi toetuskeeme, mille raames õppida või teha teadustööd välismaal.

Erasmus-üliõpilase õpinguid välisriigis, sealhulgas ka eksameid ning muid arvestuslikke töid peab kodukõrgkool tunnustama kohalike õpingutega võrdväärselt. Juba enne õppeperioodi algust välismaal peaks üliõpilane koostama oma õpinguplaani ning kooskõlastama selle oma kooliga. Selline kokkulepe annab üliõpilasele kindluse, et tema õpingud välismaal on kooskõlas kodukõrgkooli nõuetega, ning garanteerib hiljem õppetöö tulemuste kandmise õpinguraamatusse.

Vahetusüliõpilane peab olema võimeline väliskõrgkooli õppetöös aktiivselt osalema. Paljudes Euroopa kõrgkoolides pakutakse mitmesuguseid loengutsükke ka inglise keeles ning sellisel juhul ei ole kohaliku keele valdamine õppetöös osalemise eelduseks. Üliõpilastele, kes asuvad õppima

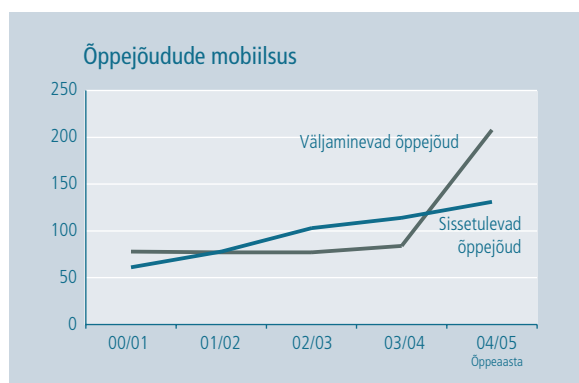
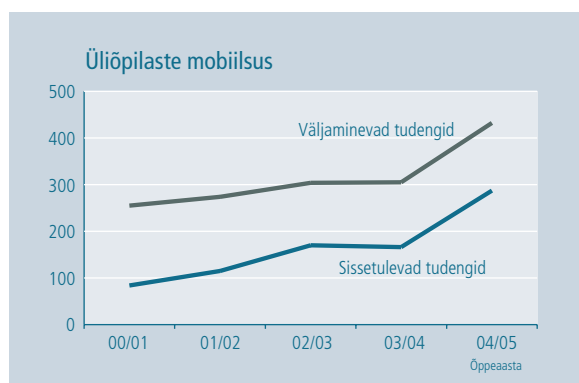

koolis, kus õppekeeleks on mõni Euroopas vähemkasutatud keel, pakub Erasmus võimalust osaleda enne õppeaasta algust toimuvatel ettevalmistavatel keelekursustel.

Vastuvõttev kõrgkool ei või Erasmus-üliõpilaselt nõuda õppemaksu ega lisatasu registreerimise ja eksamite või labori ning raamatukogu kasutamise eest, küll aga võib üliõpilase kodukõrgkool küsida õppemaksu ka välismaise õppeperioodi vältel.

Üliõpilasel tuleb lisaks tavalistele igapäevastele elamiskuludele arvestada ka täiendava väljaminekuga kindlustusele, elamisloale ning sõidupiletitele. Vahetuses osalevatel üliõpilastel on õigus taotleda spetsiaalset õppetootust, mis aitab katta vahetusega seonduvaid lisakulutusi. Programmi Erasmus stipendium ei kata aga kõiki välismaal õppimisega seonduvaid kulutusi ning vajalik on kindlasti ka omapoolne finantseerimine. Välismaal viibimise ajal on üliõpilasel õigus saada riiklikke stipendiumeid, õppetootusi ja –laene Eestis õppivate üliõpilastega võrdsetel alustel.

Üliõpilane võib välismaal õppimise perioodiks taotleda lisatootust ka riiklikest ning eraõiguslikest fondidest, ent ei või ERASMUS-üliõpilasena välismaal viibimise ajal kasutada ühtegi teist Euroopa Liidu ametlike struktuuride kaudu määratavat stipendiumit.

erasmus

Toetuse eraldamise otsustab üliõpilase kodukõrgkool. Erasmus-üliõpilase staatust ja privileege võib kasutada ka ilma stipendiumita. 2005/2006. õppeaastal koosneb iga üliõpilase stipendium kahest osast - ühekordsest reisitoetusest ning õppeperioodi pikkusest olenevast elamistoetusest, mis jääb vahemikku 4000-6000 krooni kuus. Elamistoetuse miinimum- ja maksimummäärad ning fikseeritud reisitoetuse summad on kinnitanud Erasmus Eesti juhtnõukogu.

Lisaks Euroopa Komisjoni ametlikule toetusele jagab Erasmus Eesti juhtnõukogu ka Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt eraldatud täiendava 3 miljonit krooni 2005/2006. õppeaastaks. Nimetatud summa on mõeldud eelkõige programmis osalevate üliõpilaste stipendiumite suurendamiseks ning mitte enamate üliõpilaste väljasaatmiseks. Seetõttu jaotatakse lisarahad ka Euroopa Komisjoni grandiga proportsionaalselt. Eesti riigi poolt makstavat lisatoetust võib anda vaid üliõpilastele, kes saavad ka Euroopa Komisjoni põhitoetust.

Erasmuse õppejõudude vahetuse toetust võivad kasutada õppejõud, kes osalevad lähetuse käigus aktiivselt vastuvõtva kõrgkooli õppetöös, näiteks õppejõud, kelle loengud on täielikult integreeritud väliskõrgkooli regulaarsesse õppetöösse. Üldiselt peaks õppejõudude lähetus kestma vähemalt nädala, kui õppejõud viibib väliskõrgkoolis vähem kui nädala, peab õppetöö seal olema selle võrra intensiivsem (minimaalselt 8 akadeemilist tundi). Mitte mingil juhul ei või õppejõudude vahetus kesta kauem kui 6 kuud. Lähetuses osalev õppejõud peab olema saatva kõrgkooli lepinguline töötaja.

Sarnaselt üliõpilastele koosneb iga õppejõu stipendium kahest osast - ühekordsest fikseeritud reisitoetusest ning õppelähetuse perioodi pikkusest olenevast elamistoetusest.

Igas Erasmus-programmis osalemisõigusega Eesti kõrgkoolis on olemas programmi koordinaator, suuremates ülikoolides on kontaktisikud olemas ka teaduskonna või osakonna tasandil. Koordinaator oskab kõige paremini aidata väliskõrgkooli valimise, taotluste ning valikuprotseduuride, tähtaegade ning praktiliste küsimuste osas. Vajalikud kontaktandmed leiate Socrates Eesti büroo koduleheküljelt www.socrates.ee

Ülevaate Erasmus üliõpilaste ja õppejõudude mobiilsusest annavad lisatud joonised

Kai Treier
allprogrammi ERASMUS juhataja

EILC keelekursus Tallinnas 2005.a augustis. Erasmus-üliõpilased Itaaliast.

riiklikud mobiilsustoetused

Riiklikud mobiilsustoetused kraadiõppe üliõpilastele ja noortele õppejõududele

Eesti riik alustas üliõpilaste välisõpingute mahukat toetamist juba 2002. aastal, mil alustati täiendava riikliku toetuse maksmist Erasmuses osalevatele üliõpilastele ning lähetati välisülikoolide doktorantuuri esimesed 12 Eesti **riikliku koolitustellimuse stipendiaati**. Augustis 2005 on koos uueks õppeaastaks valitute riikliku koolitustellimuse raames välisülikoolides õppimas juba 53 doktoranti, neist esimesed peaksid lähiajal jõudma ka doktorikraadi kaitsmiseni. Kõige rohkem õpib stipendiaate Soomes (21), Suurbritannias (10), Saksamaal (5) ning Rootsis (5).

Kui riikliku koolitustellimuse välisõppe toetused kutsuti ellu eesmärgiga koolitada ennekõike Eesti kõrgkoolide õppejõududele järelkasvu, siis täna võivad toetusele kandideerida ka üliõpilased, kes õpingute lõppedes soovivad asuda tööle doktorikraadi nõudval ametikohal Eesti avalikus sektoris või ettevõtluses. Selliseid ametikohti on Eestis hetkel küll vähe, ent võimalus ongi tingimustesse lisatud lootuses, et täna alustanute tagasipöördumise ajaks on doktorikraadi väärtust hakatud Eestis hindama ka väljaspool ülikooli ja teadusasutusi.

Riikliku koolitustellimuse konkurss on avatud kõikidele üliõpilastele, kes soovivad jätkata oma õpinguid doktorioõppe tasemel välisülikoolide juures ning soovivad pärast lõpetamist Eestisse tagasi pöörduda. Valitud kandidaatidel kaetakse kuni nominaalaja lõpuni kõik õpingutega seotud kulutused, vajadusel ka laborikulud või õppemaks. Stipendiumi suurus sõltub otseselt sihtmaa elatusastemest ning transpordikuludest, keskmine makstud stipendium on olnud 14 500 krooni kuus.

Taotlusi oleme vastu võtnud kõigist õppevaldkondadest, ent võrdsete kandidaatide korral on eelistatud olnud taotlused valdkondadest, kus:

- Eesti ülikoolides doktorioõppe tasemel õppekavu ei pakuta, kuid tegu on Eesti jaoks olulise erialaga,
- teadusrühmade evalvatsioonid on viidanud kodumaise teaduskompetentsi piiratusetele,
- teadlaskonna vanuseline struktuur osutab jätkusuutlikkuse probleemidele lähema viie aasta jooksul,
- taasiseseisvumise järgselt kaitsitud doktorikraadi kaitsnute arv on olnud ebapiisav valdkonna stabiilseks arenguks,
- Eesti 50-aastane suletus muu maailma ees pole võimaldanud teadusliku mõtte vaba arengut.

Programmi eelarve on kasvanud koos toetatud üliõpilaste arvuga ja kui esimesel tegevusaastal anti välja stipendiumeid 1,7 miljoni krooni eest, siis 2005/2006 õppeaastaks planeeritud eelarve on juba 8,5 miljonit krooni.

Paralleelselt pikaajaliste riiklike välisõpingute toetustega pandi 2003. aastal Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Sihtasutuse Archimedes koostöös alus stipendiumiprogrammile **Kristjan Jaak**, mille eesmärgiks on toetada Eesti kõrgkoolide magistri- ja doktorioõppe üliõpilaste lühiajalisi õpinguid välisülikoolide juures ning üliõpilaste ning noorte õppejõudude õppe- ja teadustööga seotud välislähetusi.

Arvestades nõudlust antakse Kristjan Jaagu stipendiumeid täna välja 3 kategoorias:

Tasemeõppe kategoorias toetatakse kuni aastaseid

õpinguid väliskõrgkooli juures magistri- ja doktorioõpingute raames, toetust võib seejuures kasutada nii loengute ja praktikumide külastamiseks, individuaalseks tööks kui konsultatsioonideks oma valdkonna spetsialistidega. Kuna tugeva õppejõu rühma või heasse laborisse pääsemine ei sõltu alati vaid õppeedukusest, kaetakse selles kategoorias vajadusel ka õppemaks või laborikulud.

Tasemeõppe stipendiumitele 2005/2006 õppeaastaks laekus 60 taotlust ning erialaekspertide hinnangute põhjal otsustas programmi nõukogu anda välja 32 stipendiumi. Kõige rohkem toetuse saanud õpib sel õppeaastal Suurbritannias (11), Rootsis (6) ning Prantsusmaal (4). Keskmine väljamakstav stipendium on 14 500 kr kuus, kokku makstakse õppeaasta jooksul stipendiumitena välja 5,2 mln krooni.

Osalise õppe kategoorias toetatakse 1-5 kuulisi õpinguid väliskõrgkoolis sinsete magistri- ja doktorioõpingute raames, kusjuures üliõpilane ei ole kohustatud kogu perioodi välisülikoolis järjest viibima. Näiteks oleks kolmekuulise toetuse korral võimalik see jagada erinevate semestrite vahel (1 kuu sügisel ja 2 kuud kevadel). Väliskõrgkool peaks üliõpilase vastu võtma tasuta, õppemaksu stipendiumiga ei kaeta.

Selles kategoorias on aastas 2 tähtaega, 2005/2006 õppeaasta esimeses taotlusringis laekus meile 55 taotlust, millest nõukogu otsustas rahuldada 34. Keskmiselt sooviti välisülikooli juures viibida 3,5 kuud ning keskmiseks stipendiumiks oli 14 400 krooni kuus. Eelmisel õppeaastal anti selles kategoorias välja 52 toetust kokku 2,7 miljoni krooni väärtuses. Käesoleva õppeaasta stipendiumifondis on kokku 3,5 miljonit krooni, esimeses taotlusringis maksti sellest välja 1,9 miljonit. Järgmine taotlemisvõimalus on juba 1. oktoobril 2005.

Välislähetuste nime all toetatakse Eesti ülikoolide kraadioõppe üliõpilaste ning noorte õppejõudude lühiajalisi õppetööga seotud väliseise. Täpsemalt väliseisi põhjus piiritletud ei ole, sest vajadused võivad valdkonniti üksikeisest suuresti erineda. Kõige sagedamini küsitakse meilt siiski toetust konverentsidel osalemiseks, raamatukogus töötamiseks, laboratooriumi kasutamiseks, oma loengu arendamiseks, tööks kraaditöö juhendajaga, täienduskursustel osalemiseks, konsultatsioonideks jne. Korraga toetatakse kolmepäevast kuni kolmenädalast (3-21 päeva) välismaal viibimist.

Kuna lühiajaliste väliseiside vajadus ja võimalus võib kerkida teinekord vägagi ootamatult, on selles kategoorias võimalik taotlusi esitada kokku 4 korral aastas. Eelmisel õppeaastal laekus 366 taotlust, millest rahuldati 161. 2005/2006 õppeaasta esimeses taotlusvoorus läks 58 stipendiaadi vahel jagamisele 641 570 krooni, taotlusi esitati 124. Vajadusel on nõukogu lubanud õppeaasta eelarveks planeeritud 1,5 miljoni krooni suurusel stipendiumifondi varasemate aastate jäägi arvelt suurendada.

Täpsem info taotlemistingimuste kohta:

www.archimedes.ee/rkt ning
www.archimedes.ee/kristjanjaak

Täpsem teave riikliku koolitustellimuse ja Kristjan Jaagu tasemeõppe stipendiumite kohta – Kristel Kivari (6962432, kristel.kivari@archimedes.ee) ja Kristjan Jaagu välissõidu ja osalise õppe stipendiumite kohta – Kristel Siilak (6996490, kristel@archimedes.ee).

Katrin Kiisler

Akadeemiliste mobiilsustoetuste keskus, SA Archimedes

stipendiumid

Õppimise ja teadustöö võimalused Šveitsis

GEBERT RÜF STIFTUNG, asutatud 1997 Šveitsi eraettevõtja Heinrich Geberti poolt fondimahuga kuni 220 miljonit Šveitsi franki, näeb oma peaülesandena Šveitsi kui tugeva majandusregiooni tuntuse suurendamist.

Sihtasutuse huviorbiidis on sellised märksõnad nagu teadus, ettevõtetus, innovatsioon, uued algatused, andekas järelkasv. Sihtasutus toetab algatusi ja uuendusi kuni nende läbimurdeni. Toetatavate projektide kriteeriumiteks on kõrge kvaliteet ja jätkusuutlikkus. Sel eesmärgil toetab fond ka näiteks aastas ligi 10 miljoni Šveitsi frangiga väljavalitud õppe- ja uurimistöö projekte Šveitsi kõrgkoolides.

Gebert Rüt Stiftungi üheks oluliseks tegevusprogrammiks on 2000. aastal loodud **Swiss Baltic Net (SBN)**. Programmi põhieesmärgiks on uute teadussidemete arendamine Šveitsi ja kolme Balti riigi, Eesti, Läti ja Leedu vahel ning nende riikide akadeemilise järeelkasvu igakülgne toetamine. Seega on programmi põhiliseks sihtgrupiks magistri- ja doktoriõppe üliõpilased.

2004. aastal otsustas Sihtasutus oma töö paremaks korraldamiseks avada Eestis, Lätis ja Leedus nn kontaktkeskused. Eestis avati taoline keskus 1. aprillil 2004 Tallinna Tehnikaülikooli juures. Sihtasutuse siinseks esindajaks on TTÜ rahvusvaheliste suhete osakonna koordinaator Anu Johannes, kelle ülesandeks on Eesti ülikoolidele Swiss Baltic Net programmi võimaluste kohta informatsiooni edastamine ja huviliste nõustamine ning ka Swiss Baltic Net programmi teiste tegevuste koordineerimine Eestis.

Šveitsi ja Balti riikide vaheliste teaduskontaktide edendamiseks pakub Swiss Baltic Net järgmisi stipendiumiprogramme:

- **Science Visits** – noorteadlastel on võimalus taotleda ühekordset lühi- või reisisoetust (reisi- ja majutuskulud, vajadusel ka osavõtumaksud) teadusseminaridest või konverentsidest osavõtuks. Eelduseks on vähemalt ühe akadeemilise kraadi omine ning vanusepiiriks on 36 aastat. Vajalik on samuti ka omapoolne finantseerimine. Taotlused tuleb esitada vähemalt 8 nädalat enne seminari või konverentsi toimumist Gebert Rüt Stiftungile. Samas on hea teada, et ka Šveitsi teadlastel on võimalus taotleda samasugust soetust Eestis toimuvate konverentside, seminaride külastamiseks. Infot Šveitsis toimuvate teadusürituste kohta võib leida kas vastava ülikooli koduleheküljelt või aadressil <http://swiss-science.org> (Agenda)

2004. aastal kasutas seda võimalust 3 noorteadlast.

- **Junior Research Fellowships** - 1-3 kuulised stipendiumid on mõeldud noorteadlastele õppe- ja teadustööks Šveitsi kõrgkoolides või uurimisasutustes. Stipendiumi taotlemise eelduseks on vähemalt üks akadeemiline kraad (mõnedel juhtudel vähemalt magistrikraad) ning kontakt võimaliku teadustöö juhendajaga enda poolt valitud Šveitsi kõrgkoolis.

Sobiva ülikooli Šveitsist võib üliõpilane seega kas ise leida või siis valida mõne kõrgkooli juba programmi poolt väljapakutud nimekirjast. Tähtaeg taotluse esitamiseks on enamasti 3-4 kuud enne õppetegevuse algust.

Näiteks: **ETH Zürich**- tehnika ja loodusteadused, **Universität**

Fribourg-humanitaar- ja sotsiaalteadused ning informaatika, **Universität Zürich**- pangandus, majandus, biokeemia; **Fachhochschule Bern** – tehnika, informaatika, arhitektuur, ehitus, kunstid, majandus- ja halduserialad, põllumajandus, sport; **Institut für Rechtsvergleich in Lausanne** – mõeldud juristidele põhiliselt sealse raamatukogu kasutamiseks jt.

Aastatel 2003-2005 on selle stipendiumiliigiga Šveitsis viibinud 5 Eesti üliõpilast, 2005.a. sügissemestrist lisanduvad veel kaks uut stipendiaati.

- **Baseli Ülikooli Euroopa Instituudi üheaastane magistriprogramm Master of Advanced European Studies.** Tegemist on interdistsiplinaarse õppe- ja uurimiskeskusega Euroopa integratsiooni küsimustes, rõhuasetusega õigus-, majandus- ja poliitikateadustele. Magistrikaad Master of Advanced European Studies omistatakse ühiselt Baseli Ülikooli õigus-, majandus- ja sotsiaalteaduste teaduskonnaga. Magistrikaad on rahvusvaheliselt tunnustatud. Õppekava sisaldab lisaks loengutele, seminaridele ka ekskursioone Strasbourgi, Brüsselisse, Luxemburgi. Stipendium määratakse 10 kuuks suurusega 1500 Šveitsi franki kuus, lisaks võimalikud toetused ekskursioonidel osalemiseks ning õpperaamatute muretsemiseks. Kandidaadilt oodatakse head saksa ja inglise keele oskust.

Õppeaastal 2005/06 alustab Eestist juba kolmas üliõpilane oma magistriõpinguid Euroopa instituudis.

- **Swiss Baltic Net** auhinnad. Igal aastal antakse SBN programmi kaudu välja kahte erinevat auhinda:

Swiss Baltic Net Prize on mõeldud kas isikutele või ka asutustele nende silmapaistva tegevuse eest Šveitsi-Balti suhete arendamisel. 2004. aastal sai antud auhinna hr **Bruno Kaspar**, Šveitsi Aukonsul Leedus ja aastal 2005 Prof. Dr. Dr. h.c. **Jürgen von Ungern-Sternberg**, ajaloo professor Baseli Ülikoolist.

Swiss Baltic Net Graduate Awards määratakse silmapaistvatele kõrgkooli lõpetanutele Eesti, Läti ja Leedu 15-st suuremast ülikoolist. Ühe auhinna vartus on 500 Šveitsi franki. Eesti ülikoolidest osalevad selle auhinna konkursil Tallinna Tehnikaülikool, Tartu Ülikool, Tallinna Ülikool ja Audentese Ülikool. Iga ülikool saab aastas välja anda ühe auhinna.

Eestis on 2004. aasta seisuga 7 SBN Graduate Awards võitjat.

- **Projektitoetused**

Toetust saavad kõrgkoolide koostööprojektid, mis teenivad teadlasvahetuse huvisid Šveitsi, Eesti, Läti ja Leedu vahel. Toetus on eelkõige mõeldud uurimisgruppide mobiilsuse tagamiseks projekti läbiviimise käigus (eriti just noorteadlaste reisi- ja elamiskulude katmiseks). Siia hulka kuuluvad ka toetused Balti riikide ülikoolide poolt korraldatavatele teadusüritustele, kuhu on kutsutud teadlasi Šveitsist ja ka vastupidi.

Vajalik on aga kindlasti ka kõrgkoolide oma rahaline panus koostööprojekti. Toetuse suurus sõltub projekti iseloomust ja mahust ja võib ulatuda 500 kuni maksimaalselt 50 000 Šveitsi frangini.

Hetkel pole Eestist esitatud ühtegi projektitaotlust.

stipendiumid

- **Koostöös Šveitsi Kultuurifondiga Pro Helvetia** on Gebert Rūf Stiftung asutanud Eesti, Läti ja Leedu raamatukogude juurde Šveitsi lugemissaale, kust leiab kirjandust Šveitsi ajaloo, poliitika, majanduse kohta, ilukirjandust Šveitsi autoritelt jne. Samuti korraldatakse seal temaatilisi loenguid, loomingulisi õhtuid, filmide ja raamatute esitlusi. Tallinnas asub Šveitsi lugemissaal Eesti Rahvusraamatukogu ruumides, Tõnismägi 2 ning Tartus, Tartu Ülikooli keeltemaja raamatukogu juures, Ülikooli 17. Lisaks veel 2 väikest lugemistuba Pärnus ja Narvas.
- Lisaks Swiss Baltic Net programmile alustas Gebert Rūf Stiftung aastal 2004 Eestis ka uue pilootprojektiga - **NETS Estonia**, teadmistepõhise ettevõtluse arendamise tugiprogrammi, mille tuumaks on praktilise kogemuse ja sellele tugineva teadmise vahendamine edasijõudnud kolleegidelt alustavatele ettevõtjatele. Programmi raames korraldatakse igal aastal ka innovaatiliste äriideede konkursi alustavatele ettevõtjatele. Konkursi käigus väljavalitud rühm teadmistepõhises ettevõtluses alustajaid saab võimaluse õppida kogunud praktikutelt, kuidas oma firmat edukalt käima lükata ja arendada. Programm toetab neid, kes rakendavad või plaanivad rakendada oma akadeemilist haridust ja teaduskogemust uute toodete ja teenuste loomisel ettevõtluses.

NETS Estonia eeskujuks on Gebert Rūf Stiftungi algatatud samalaadne programm NETS Šveitsis. Eesti on esimene välisriik, kus Sihtasutus on otsustanud seda programmi käivitada. Eesti valiti tänu heale imagole innovatsiooni alal. Programmi eestipoolne korraldaja on Sihtasutus Archimedes.

Infot NETS Estonia programmi kohta leiab:
<http://www.archimedes.ee/nets/index.htm>

Lähem info:

Swiss Baltic Net: <http://www.swissbaltic.net>

GEBERT RUF STIFTUNG: <http://www.grstiftung.ch>

Stipendiumipakkumistega saab ka tutvuda:

<http://www.iro.ttu.ee/est/Vorgustikud/index.html>

Kontaktkeskus Eestis:

Tallinna Tehnikaülikool

Rahvusvaheliste suhete osakond

Anu Johannes

Ehitajate tee 5, III-210, 19086 Tallinn

Telefon: +372 620 3503

Faks: +372 620 2020

anu.johannes@ttu.ee

GEBERT RUF STIFTUNG

Swiss Baltic Net programmi juhataja

Dr Franziska Breuning

Bäumleingasse 22/4, CH 4051 Basel

Tel: +41 61 270 8826

Fax: +41 61 270 8823

franziska.breuning@grstiftung.ch

Alfred Otsa fondi stipendiumid Eesti üliõpilastele

1998. aastast alates tegutseb Rootsis Göteborgis asuva Chalmersi Tehnoloogiaülikooli juures Alfred Otsa nimeline stipendiumifond, mida võib kindlasti lugeda üheks suuremaks Eesti üliõpilasi toetavaks väliseesti fondiks. Fond on loodud 3 miljoni Rootsi krooni suurusest annetusest, mille endine vilistlane Alfred Ots pärandas Chalmersi Tehnoloogiaülikoolile sooviga võimaldada Eestis elavil Eesti kodanikel õpinguid selles ülikoolis diplomiinseneri, arhitekti või kõrgema teadusliku kraadi saamiseks. Fondi kandvateks jõududeks on Eesti päritoluga Chalmersi Tehnoloogiaülikooli emeritprofessorid Mart Mägi (juhatuse esimees) ning juhatuse liikmed Sven Olving ja Enno Abel.

Stipendium toetab 1,5 aasta jooksul Chalmersi Tehnoloogiaülikoolis magistriskraadi omandavaid või teadustööd teha soovivaid eesti tehnikateaduste tudengeid 7700 Rootsi krooniga kuus. Stipendium on põhiliselt mõeldud majutus- ja elamiskulude katteks. Stipendiumi taotlemise tähtaeg on 20. jaanuari paiku. Lisainfot stipendiumi taotlemise kohta võib lugeda <http://www.iro.ttu.ee>.

Kui fondi käivitumise alguses oli huvi tudengite hulgas üsna vähene ja õppima asusid vaid üksikud tudengid, siis näiteks 2002. aasta sügisel alustasid Chalmersi Tehnikaülikooli magistriprogrammides või teaduskraadi omandamiseks oma õpinguid juba 10 Tallinna Tehnikaülikooli tudengit, 2003. aastal 4 TTÜ, 2 EPMÜ ja 1 TÜ lõpetanud üliõpilane, 2004. aasta sügisest 6 üliõpilast TTÜ-st ja 1 TPÜ-st. Enamasti eelistatakse ikkagi kindlat magistriprogrammi, sest teadustööd teha soovivatele tudengitele on kontakti leidmine sealse juhendajaga osutunud problemaatiliseks. Erialadest on populaarseimateks osutunud tootmisjuhtimise, logistika, telekommunikatsiooni, bioinformaatika ja keskkonnakaitsega seotud programmid.

2005. aastal kandideerisid stipendiumile 12 heade õpitulemuste ja väga motiveeritud tudengit, kellest fondi liikmete poolt läbi viidud intervjuude käigus selgitati välja 7 parimat. 5 stipendiaati on õppinud TTÜ-s ja 2 TÜ-s. Iga sellise stipendiumi väärtus on kogusummas 105 500 Rootsi krooni. Lisaks sellele said kolm varem oma kulul õppima asunud üliõpilast stipendiumi üheks semestriks oma õpingute lõpuleviimiseks. Sel aastal toimus stipendiumide pidulik kättemise üritus 11. mail Rootsi Suursaadkonnas, mille avas tervitussõnadega Rootsi suursaadik Dag Hartelius ning mida juhatas Tallinna Tehnikaülikooli rektor Andres Keevallik, lisades omapoolseid tervitusi. Üritusel osalesid ka paljud endised stipendiaadid ning nende ja värskeste stipendiaatide Eesti poolelt juhendajad, peamiselt TTÜ õppejõud. Algperioodist alates välja jagatud stipendiumide kogusummas võib lugeda üle 5 miljoni Rootsi krooni ja stipendiaatide koguarvuks on 48. Kuigi fondi rahalised ressursid ei võimalda enam stipendiumide eraldamist samas mahus, ootab fond jätkuvalt asjast huvitatute soovivaalduksi.

Kontaktisik: Kristel Virula

Tallinna Tehnikaülikool

Rahvusvaheliste suhete osakond

Tel 620 3503

välispraktika

Tudengite välispraktika – TTÜ Leonardo da Vinci programmis

Leonardo da Vinci programm pakub suurepäraselt võimalust algatada või alal hoida juba olemasolevaid koostöösidemeid ülikooli ja ettevõtete vahel. Programm finantseerib tudengite praktikavahetusi Euroopa riikide ettevõtetes, luues samaaegselt sidemeid koduülikooli ja praktikaettevõtte vahel. Projektid viiakse ellu Euroopa Ühenduse toetusel.

Praktilise töökogemuse on Euroopa ettevõtetes Leonardo da Vinci programmi raames saanud juba ligikaudu 90 Tallinna Tehnikaülikooli tudengit. Praktika eesmärgiks on tudengite professionaalsete oskuste edasiarendamine ning muutmine töøjõuturul konkurentsivõimelisemaks. Programm katab välisriiki praktikale suunduvate tudengite reisi-, kindlustus-, keelelis-kultuurilis-ettevalmistuse, majutuse ja elamiskulud ning halduskulud.

2004. aasta suvel alanud praktikaprojekt PEEM (EE/2004/PL-B-035) on suunatud TTÜ mehaanika- ja keemia-materjalitehnoloogia teaduskondade tudengite välispraktikate läbiviimiseks. Projekti kogumaksumuseks on 65 550 EUR.

Projekti esmaseks ja peamiseks eesmärgiks on kutsenõuetele vastavate praktiliste erialaoskuste kinnistamise taseme tõstmine laiaulatusliku praktikavõrgustiku loomise teel Euroopa ettevõtetes. Praktika on tänapäevase tehnikahariduse lahutamatu osa ja seega on projekti peamine eesmärk vahetult seotud TTÜ strateegilise eesmärgiga, milleks on tehnikahariduse kvaliteedi tõstmine ning selle viimine Euroopas igakülgset aktsepteeritud tasemele.

Antud projekti raames on praktikale suundunud/suundumas kokku 20 üliõpilast, kelle praktikaperioodi kestuseks on valdavalt 4-6 kuud. Partnerettevõteteks on Soomes – Foster Wheeler Energia Oy; Belgias – Great Lakes Chemical Corporation; Norras – SINTEF Industrial Management; Suurbritannias – Alexander McQueen, Marjan Pejovski; Saksamaal – Pütz Automation, Canon Giessen GmbH; Austrias – Austrian Centre of Competence for Tribology; Itaalias – Qualcosa di Blu, Aleman s.a.s.

Tudengite ja ettevõtete tagasiside on olnud äärmiselt positiivne. Tudengid on õppeperioodil saanud äärmiselt väärtusliku praktilise kogemuse töötades kõrgetasemelistes erialaettevõtetes, mis on ka projekti peamiseks eesmärgiks.

Maksim, Norra (tootmistehnika eriala):

“Minu praktika kestis kuus kuud ja see oli äärmiselt produktiivne nii ettevõtte kui loomulikult ka minu jaoks. Töö iseloomu selgitati mulle mõni aeg enne praktika algust, siiski olid minu isiklikud ülesanded ebaselged kuni minu praktikakohta jõudmiseni. Projekt oli alanud mõni aeg enne minu saabumist Trondheimi, nii et pidin meeskonnaga liituma töö keskstaadiumis. See aga ei olnud keeruline kuna tiimikaaslasel olid väga sõbralikud ja avatud uutele tutvustele. Esiteks pidin ma niisiis mõistma probleemi teoreetilist tausta, kuna saabusin teistest hiljem. N.ö kodutööna osalesin loengutel ja töötasin iseseisvalt läbi mitmed raamatud.

Meie meeskond tegi kokkuvõttes head tööd. Rahul ei olnud mitte ainult Statoil vaid meil läks korda antud projekti tulemustest kokku panna ka teaduslik uurimus. Publikatsioon avaldati International Neural Network Symposium'il Hiinas,

mis tähendab muidugi mitmeid häid võimalusi dokumendi autoritele. Minu jaoks tähendas see aga tohutult uusi tööalaseid ning silmaringi laiendavaid kogemusi, mida ei oleks tõenäoliselt saanud praktika sooritamisel Eestis.”

Kersti, Suurbritannia (rõivatoomise eriala):

“Praktikale minek Alexander McQueeni stuudiosse Londonis oli suure unistuse täitumine. Minu soov oli näha, kuidas valmivad kvaliteetrõivad ja õppida tundma nende tootmise protsesse. Praktika käigus õppisin ma aga palju rohkem, kui iial lootsin. Eelkõige sain targemaks kangaste ja teiste materjalide ning nende kasutusviiside osas, kuid õnnestus osa saada ka suurest ja professionaalsest Pariisi moeshovist. Samal ajal oli see erakordne võimalus töötada koos maailma erinevatest nurkadest pärit inimestega ning selle läbi nende kultuuri ja kombeid paremini mõista.

Praktika aitas mul näha, millised on minu võimalused edaspidi karjääri teha ning andis mulle juurde palju teadmisi, enesekindlust ja julgust rahvusvahelisel tööturul konkureerimiseks.”

Suvest 2005 käivituvad kaks uut praktikaprojekti: mehaanika-, ehitus-, IT-, keemia- ja materjalitehnoloogia- ning matemaatika-loodusteaduskonna tudengitele (EE-TECHNICAL-S) ja ülikooli lõpetanud noortele ja noortele töötajatele (WE-R-QUALIFIED). Projektid aktsepteeriti kogusummas 112 880 EUR.

Antud projektide eesmärgiks on nii tudengite kui ka noorte ülikoolilõpetajate kvalifikatsiooni tõstmine praktilise töökogemuse kaudu Euroopa ettevõtetes ning seeläbi konkurentsivõime suurendamine rahvusvahelisel töøjõuturul.

Praktikaettevõteteks on Belgias *Agfa-Gevaert N.V.* ja *Great Lakes Chemical Corporation*, Austrias *Austrian Center of Competence for Tribology*, Saksamaal *Pütz Automation*, Soomes *Log Consulting* jt. Teisteks partnerriikideks antud projektides on Hispaania, Itaalia, Holland, Portugal, Rootsi ja Suurbritannia.

Leonardo da Vinci vahetusprojektide taotluste esitamise järgmine põhitähtaeg on 10. veebruar 2006.

Riin Kobin,
riin.kobin@ttu.ee
Tel: 620 3517

TTÜ Rahvusvaheliste suhete osakond
<http://www.iro.ttu.ee/>

Kersti Mikkov (vasakul),
Alexander McQueeni stuudios, Londonis.

mobiilsusportaal

Euroopa teadlaste mobiilsusportaal – karjääri- ja stipendiumivõimalused kogu Euroopas

Euroopa teadlaste mobiilsusportaal (*The Researcher's Mobility Portal* <http://europa.eu.int/eracareers/>) on Euroopa Komisjoni poolt loodud internetiportaal, mille eesmärk on hõlbustada teadlaste mobiilsust Euroopas. Portaal on mõeldud nii teadlastele kui teadus- ja arendusasutustele ning koondab informatsiooni tööpakkumiste ning stipendiumite kohta ja ka praktilist informatsiooni teadlastele erinevatesse riikidesse siirdumiseks.

Parimad võimalused portaali kasutamiseks annab registreerumine. Teadlastele annab portaalis registreerumine võimaluse oma CVd postitada, teadus- ja arendusasutustele annab see võimaluse CVde hulgas otsida ning oma tööpakkumisi portaali lisada.

Teadlastel on võimalik otsida stipendiumite ja grantide pakkumisi nii oma eriala kui ka teaduskarjääri taseme järgi, kajastatud on nii riiklikul, rahvusvahelisel kui Euroopa Liidu tasemel pakutavad stipendiumid ja grantid. Stipendiumipakkumisi leidub portaalis alates magistrandi tasemest.

Tööpakkumisi on portaalist võimalik otsida kahel erineval tasemel.

Viimased portaali postitatud tööpakkumised on nähtavad kohe avalehel. Kõigi portaali postitatud tööpakkumiste seast on võimalik otsida riikide ja eriala kaupa. Tööpakkumiste otsimist portaali postitatud tööpakkumiste hulgas on Euroopa teadlaste mobiilsusportaal arendamise käigus korduvalt parandatud ning praeguseks leitud lahendus tööpakkumiste esitamiseks Euroopa kaardil teadusvaldkondade kaupa on küllaltki kasutajasõbralik ja ülevaatlik.

Tööpakkumisi on võimalik otsida ka vaadates portaalis olevaid linke teadus- ja arendusasutuste tööpakkumiste lehekülgedele. Eesti organisatsioonidest on hetkel portaalis olemas Tartu Ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli inglise keelsed tööpakkumiste leheküljed.

Teadus- ja arendusasutused saavad tööpakkumisi portaali postitada tasuta. Tööpakkumises on võimalik täpsustada pakutava töö tingimusi ja ka nõudmisi sobivale kandidaadile. Postitatud tööpakkumine kajastub portaalis nii valdkonna kui riigi järgi otsides.

Euroopa teadlaste mobiilsusportaal on olemas viidad tähtsamate teaduspoliitikat puudutavate dokumentide ja veebilehekülgede juurde. Samuti on olemas viidad teistele karjääriteemalistele veebiallikatele, mis pakuvad informatsiooni mobiilsetele teadlastele.

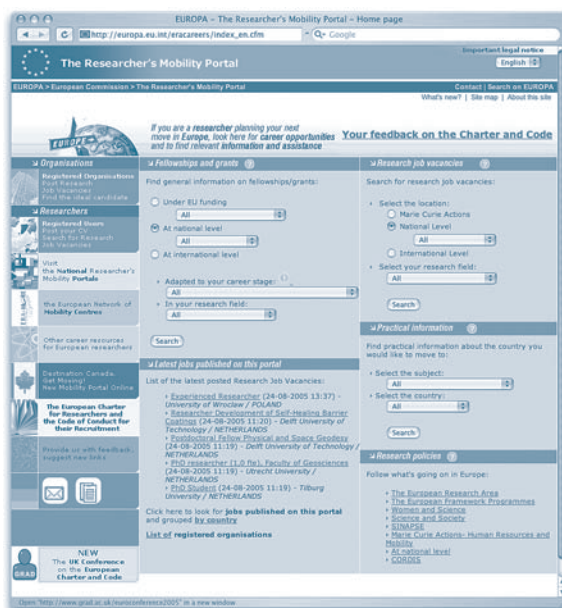
Portaal on abivahendiks ka praktilistel teemadel informatsiooni otsides. Portaal on võimalik otsida linke praktilistel teemadel majutusest töölubadeni 33 erineva riigi kohta, peale Euroopa riikide on olemas ka Türgi ja Iisraeli veebilehekülgede lingid. Linke on võimalik otsida nii teema kui riigi järgi.

Praktilist informatsiooni on süvendatult käsitletud erinevate riikide mobiilsusportaalides, lingid nende juurde leiab Euroopa teadlaste mobiilsusportaalist. Hetkel on oma mobiilsusportaalid 27 riigil. Riiklikud mobiilsusportaalid on erineva ülesehituse ja ka esitatud informatsiooni põhjalikkus on erinev. Lingid tähtsamate ametite ja infoallikate juurde on esitatud kõigis riiklikes portaalides.

Juhul, kui portaalist leitud lingid teie küsimustele vastust ei anna, võite saada täiendavat abi erinevates riikides tegutsevatest mobiilsuskeskustelt, mille kontaktandmed leiate samuti Euroopa teadlaste mobiilsusportaalist.

Kui vajate Euroopa teadlaste mobiilsusportaal kasutamisel või sinna registreerumisel abi, on väliteadlaste teabekeskus SA Archimedeses teile kindlasti toeks. Kõik oma küsimused võite saata e-postiaadressil mobility@archimedes.ee.

Liina Raju
SA Archimedes
Väliteadlaste teabekeskus
E-post: liina@archimedes.ee

mobiilsusportaal

smartEstonia – mobiilsusportaal Eestisse tulevatele teadlastele ja tudengitele

Eesti teadlaste ja tudengite mobiilsusportaal **smartEstonia** (www.smartestonia.ee) on mõeldud selleks, et hõlbustada välisteadlaste ja -tudengite saabumist Eestisse ja muuta kergemaks edasisi teabeotsinguid elu kohta Eestis. Teadlastele mõeldud osa mobiilsusportaalist on seotud Euroopa teadlaste mobiilsusportaaliga ja Euroopa mobiilsuskeskuste võrgustikuga ERA-MORE. Teadlaste mobiilsusportaalide loomine on Euroopa Komisjoni initsiatiivil alustatud projekt, mille kaudu on teadlaste mobiilsusportaalid loodud juba 27 riigis. Eestis sai tudengitele ja teadlastele mõeldud informatsiooni koondamine ühte portaali teoks selleks, et vältida andmete dubleerimist erinevates allikates.

Portaal on ingliskeelne ja jaotatud viieks rubriigiks:

- *About Estonia* – Eestit tutvustav informatsioon;
- *Student Mobility* – üliõpilaste mobiilsus;
- *Researcher Mobility* – teadlaste mobiilsus;
- *Practical Training* – praktika Eestis;
- *Higher Education and Research Institutions* – Eesti kõrghariduse ja teadus- arendustegevuse asutused.

Portaali põhieesmärk on esitada praktilist teavet, mis puudutab tudengite, teadlaste ja praktikantide mobiilsust. Erinevate rubriikide sisu on kohandatud vastavalt sihtrühma vajadustele. Nii teadlastele, tudengitele kui praktikantidele mõeldud rubriikides käsitletakse viisade, elamislubade ja tervisekindlustusega seonduvat.

Tudengid saavad portaalist kasulikke näpunäiteid nii õpingute korraldamiseks kui ka tudengielus aktiivseks kaasa löömiseks. Tudengite mobiilsuse rubriigis on käsitletud kõrghariduse süsteemi, ülikoolidesse registreerumist, õpinguid, diplomeid ja kvalifikatsioone, akadeemilist tunnustamist, teenuseid tudengitele ja tudengielu. Huvitavat võib leida teemadel kõrgkooli sisseastumisest üliõpilastele mõeldud üritusteni.

Teadlaste mobiilsuse hõlbustamiseks esitatakse informatsiooni ja linke nii lühiajalisteks kui pikaajalisteks töövisiitideks Eestisse, mõeldud on ka Eestisse tulevate teadlaste perekondadele vajalikele juhiste. Teadlaste mobiilsuse teema juures käsitletakse Eesti teadussüsteemi, intellektuaalomandit puudutavat, töölubade ja tööeluga seonduvat, maksundust, transporti, pereelu, majutust ja mitmeid muid igapäevaelu puudutavaid teemasid. Vastuse võib leida näiteks küsimusele, kuidas registreerida oma elukohta või ka sellele, milliseid hüvitisi on lapsevanematel võimalik taotleda.

Praktikantide mobiilsuse rubriigis on kirjeldatud erinevaid praktikavõimalusi pakkuvaid programme, vabatahtlike tegevusvõimalusi, praktikantidele vajalikke teenuseid ja tööturuameti poolt pakutavat abi.

Eestit tutvustava rubriigi eesmärk on anda Eestisse tulijale ülevaade riigist ja eluolust üldisemalt, tutvustades seejuures riiki, kultuuri, majandust, loodust ja muud Eesti eluga seonduvat. Eesti kõrghariduse ja teadus-arendustegevuse institutsioonide rubriigis tutvustatakse nii haridus-, kõrgharidus kui ka teadussüsteemi, räägitakse

teaduse rahastamisest ja strateegiast, kõrghariduse ja teaduse akrediteerimisest ning ka Haridus- ja teadusministeeriumist.

Eesti teadlaste ja tudengite mobiilsusportaalist esitatud tekste on lubatud mittetulunduslikul otstarbel vabalt kasutada, taasesitada ja loomulikult võib portaalile ka viidata. Mobiilsusportaal võib olla abiks rahvusvahelisi konverentse või seminare planeerides, hõlbustades konverentsidele saabujatele viisasid ja muudki puudutava informatsiooni jagamist. Samuti võib portaali juurde juhatada oma välistudengitest või -teadlastest koostööpartnereid. Kasuliku lingikogu igapäevase elu korraldamiseks leiavad siit ka põlised Eestimaa elanikud.

Eesti teadlaste ja tudengite mobiilsusportaal on koostanud SA Archimedes Akadeemiliste mobiilsustoetuste keskus ja Välisteadlaste teabekeskus. Portaali välisteadlastele suunatud osa on kaasrahasanud Euroopa Komisjon.

Liina Raju
SA Archimedes
Välisteadlaste teabekeskus
liina@archimedes.ee

ERA-MORE võrgustiku I aastakonverents Badenis (vt. artikkel lk 15).

ERA-MORE

Väliteadlaste teabekeskused aitavad mobiilseid teadlasi

Laienenud Euroopas on kiirelt juurde tulnud koostöövõimalusi teaduse ja arendustegevuse valdkonnas. Koostöö teiste riikide teadlastega on väga erinevate projektide puhul oluline ja võib uusi ideid ja lahendusi pakkuda. Väliteadlase Eestisse tulekuga võivad aga mitmed küsimused tekkida, millele vastamiseks oleks hea kelleltki nõu küsida.

Väliteadlaste teabekeskused aitavad teil lahendada probleeme, mis võivad olla seotud teadlaste liikumisega erinevate riikide vahel. Eesti väliteadlaste teabekeskused alustasid oma tegevust 2004. aastal. Väliteadlaste teabekeskuste ülesandeks on nõustada nii teadlasi kui organisatsioonide teise riiki tööle asumisega seotud küsimustes.

Teabekeskused nõustavad nii Eestisse tulevaid kui ka siit lahkuvaid teadlasi. Samuti võivad nõu küsida teadlased, kes pikema välismaal viibimise järel on Eestisse tagasi pöördumas. Abi saamiseks võivad väliteadlaste teabekeskuste poole pöörduda ka kõik, kes väliteadlastega koostööd teevad ja väliteadlasi puudutavates küsimustes abi vajavad.

Ettevõtted ja teadus-arendusasutused võivad nõu küsida nii lühiajalisi töövisiite planeerides kui ka pikaajalisi töösuhteid sõlmides. Nõu võib küsida ka näiteks sellisel juhul, kui teadlane suundub Eestist mõnda ettevõttesse välismaal teadus-arendustegevusega tegelema. Samuti saavad abi Eesti ettevõtted, kes oma arendustegevust mujalt siia kutsutud teadlaste abil edendada soovivad.

Väliteadlaste teabekeskustest saab informatsiooni erinevatel praktilisel eluga seotud teemadel ja kui vaja, siis ka abi konkreetsete küsimuste lahendamisel. Küsimused võivad olla seotud viisade ja elamislubadega, sotsiaalkindlustusega, aga abi võib saada ka väliteadlastele majutuse või nende laste lasteaia leidmiseks. Vajaduse korral juhendame teid kogu väliteadlase Eestisse kutsumise protsessi ajal ning aitame teadlasel ka ennast siin sobivalt sisse seada. Väliteadlaste teabekeskuste senise tegevuse ajal on kõige enam nõu küsitud maksude ja elamislubadega seonduvates küsimustes.

Väliteadlaste teabekeskused kuuluvad ERA-MORE (*European Research Area for Mobile Researchers*) mobiilsuskeskuste võrgustikku ning võrgustiku kaudu on võimalik teadlasi aidata väga erinevatesse riikidesse siirdumist puudutavates küsimustes. Teisi riike puudutavad küsimused, millele meie vastata ei oska, suuname vastava riigi mobiilsuskeskusesse, mis teid siis edasi aitab. Mobiilsuskeskused tegutsevad Euroopa Liidu liikmesriikides, Norras, Šveitsis, Bulgaarias ja Rumeenias, aga ka Iisraelis ja Türgis. Väliteadlaste teabekeskuste võrgustiku omavaheline koostöö kindlustab teadlastele abi igas liikmesriigis. Võrgustiku tegevust koordineerib Euroopa Komisjon. ERA-MORE võrgustikus toimuvad regulaarselt rahvuslike koordineerivate organisatsioonide koosolekud ja koolitused mobiilsuskeskuste töötajatele erinevatel mobiilsusega seotud teemadel. Kõigi mobiilsuskeskuste esindajad saavad kokku kord aastas toimival aastakonverentsil, esimene aastakonverents toimus detsembris 2004 Austrias, Badenis.

Väliteadlaste teabekeskuste kontaktid leiate veebiaadressilt <http://europa.eu.int/eracareers/era-more>.

Eesti väliteadlaste teabekeskused tegutsevad Sihtasutuses Archimedes, Eesti Teaduste Akadeemias ja neljas kõrgkoolis (Tartu Ülikool, Tallinna Tehnikaülikool, Tallinna Ülikool ja Eesti Põllumajandusülikool). SA Archimedes ja Eesti Teaduste Akadeemia koordineerivad Eestis tegutsevate väliteadlaste teabekeskuste tegevust. Väliteadlaste teabekeskused asuvad küll Tartus ja Tallinnas, kuid nõustame ka teiste Eesti piirkondade teadus- ja arendusasutusi ning ettevõtteid.

Liina Raju,
SA Archimedes
Väliteadlaste teabekeskus
liina@archimedes.ee

Väliteadlaste teabekeskused Eestis:

SA Archimedes
Väike-Turu 8 - 51013 Tartu
Kontaktisikud: Kristin Kraav & Liina Raju
E-post: mobility@archimedes.ee
Tel: +372 730 0337; +372 730 0331

Eesti Teaduste Akadeemia
Kohtu 6, 10130 Tallinn
Kontaktisikud: Anne Põitel & Lehti Veeväli
E-post: mobility@akadeemia.ee
Tel: +372 644 8677

Tartu Ülikooli
Ülikooli 18, 50090 Tartu
Kontaktisik: Lea Kivi
E-post: mobility@ut.ee
Tel: +372 737 6114

Tallinna Tehnikaülikool
Ehitajate tee 5, 19086 Tallinn
Kontaktisik: Riin Kobin
E-post: mobility@ttu.ee
Tel: +372 620 3517

Tallinna Ülikool
Narva mnt 25, 10120 Tallinn
Kontaktisik: Marvi Pulver
E-post: mobility@tpu.ee
Tel: +372 640 9117

Eesti Põllumajandusülikool
Kreutzwaldi 64, 51014 Tartu
Kontaktisik: Aret Vooremäe
E-post: mobility@eau.ee
Tel: +372 731 3011

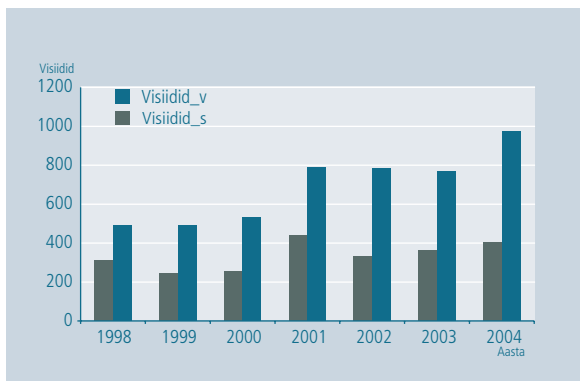
teadlaste mobiilsus: TÜ

Teadlaste ja õppejõudude mobiilsus Tartu Ülikoolis

Teadlaste ja õppejõudude mobiilsus on oluline rahvusvahelise taseme tagamiseks Tartu Ülikooli (TÜ) teadus- ja õppetöös.

Tartu Ülikoolis on detailseid andmeid teadlaste ja õppejõudude mobiilsuse kohta seni kogutud perioodil 1998-2004. Andmed kajastavad Tartu Ülikooli külasthanud välisõppejõudude ja teadlaste visiitide arvu aastate, välisriikide ja ka teaduskondade lõikes, samuti ka meie töötajate visiite välismaale. Kui mobiilsust kajastavad tabelid on varem avaldatud Tartu Ülikooli aastaaruannetes, siis antud artiklis on esmakordselt esitatud seitsmeaastase perioodi kokkuvõtted ülikooli kui terviku lõikes.

Kokkuvõttev töö näitab, et antud perioodi jooksul on Tartu Ülikooli teaduskondadesse tehtud keskmiselt 335 välisvisiiti aastas. Samas on huvitav märkida, et ülikooli teadlased on teinud aastas keskmiselt 690 välisvisiiti antud seitsmeaastase perioodi lõikes. Seega ületab TÜ teadlaste ja õppejõudude visiitide arv välismaale veidi rohkem kui kahekordselt TÜd külastavate välismaa teadlaste visiitide arvu 7 aasta kokkuvõttes. Sellise ebavõrdsuse põhjuseks võivad olla Eestiga võrreldes paremad teaduse finantseerimistingimused teatud välisriikides.

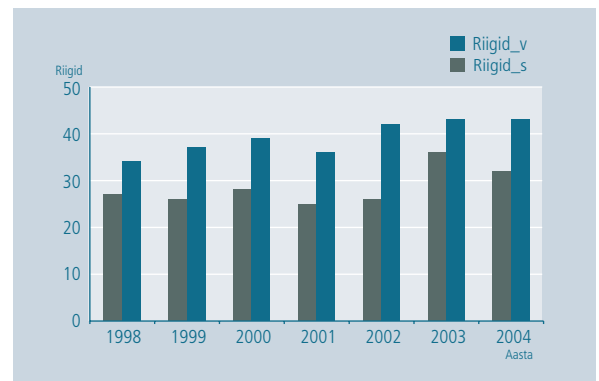

Joonis 1. Välisõppejõudude ja teadlaste visiitid TÜs ja meie teadlaste ja õppejõudude visiitid välisriikidesse aastatel 1998-2004.

Joonise 1 põhjal on oluliselt kasvanud mobiilsus viimastel aastatel võrreldes esimese kolmeaastase perioodiga. Samas on kasvanud pikemas perspektiivis ka riikide arv, mille esindajad on Tartu Ülikooli külasthanud ning nende riikide arv, kuhu Tartu Ülikooli töötajad on teinud visiite (Joonis 2). Nende arengute põhjuseks võib olla Euroopa Liidu programme mõju, samuti Tartu Ülikooli poolt koordineeritav välissuhtluse kasv: osalemine erinevates koostöölepingutes ja -projektides. Praeguse hetkesisuga on Tartu Ülikool sõlminud koostöölepingud 37 partnerülikooliga 15 riigist.

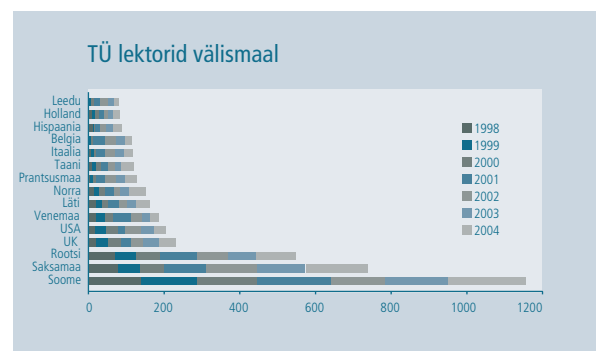
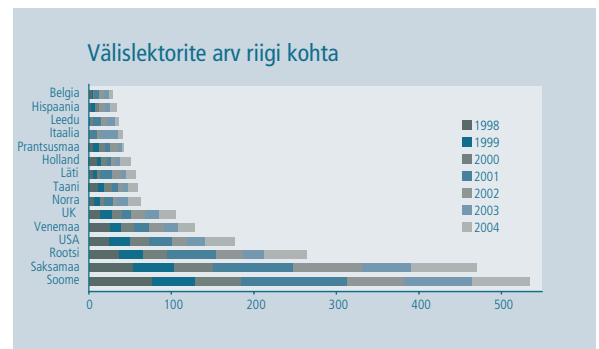
Alates 1999. aastast osaleb Tartu Ülikool EL-i Socrates/Erasmuse kõrgharidus-programmis, mille raames toimub nii üliõpilas- kui ka õppejõudude vahetus ning käesoleval hetkel on sõlmitud üle 200 lepingu ülikoolidega 18 Euroopa Liidu liikmesriigis, Šveitsis ja Norras. Lisaks ülikoolidevahelistele lepingutele pakuvad nii Eesti Teaduste Akadeemia lepingud partnerakadeemiatega kui ka Haridusministeeriumi poolt hallatavad riikidevahelised koostöölepingud Eesti teadlastele võimalust osaleda

teadlasvahetuses. Ka erinevate riikide ja organisatsioonide poolt pakutavad stipendiumid soodustavad õppejõudude ja teadlasvahetust. Samas mobiilsus tervikuna ei ole tsentraalselt juhitud, vaid sisaldab ka individuaalselt algatatud ja korraldatud koostööd.

Joonis 2. Välisõppejõudude ja teadlaste visiitid TÜs ja TÜ teadlaste ja õppejõudude visiitid välisriikidesse aastatel 1998-2004 riikide arvu lõikes

Millistest riikidest meile tullakse ja vastupidi, näitab Joonis 3 (allpool). Analüüs kajastab 15 riiki, mida TÜ teadlased kõige rohkem on külasthanud ja vastupidi: välisteadlaste ja -õppejõudude visiitide arvu samade riikide lõikes. Riigid on toodud kasvavas järjestuses ülevalt alustades. Esineb väikeseid erinevusi pingeridades kui võrrelda mobiilsust

Joonis 3. Välisõppejõudude ja teadlaste visiitid TÜs ja meie teadlaste ja õppejõudude visiitid välisriikidesse aastatel 1998-2004 riikide lõikes.

teadlaste mobiilsus: TÜ

Suurima visiitide arvuga paistavad silma Soome, Saksamaa ja Rootsi, kusjuures samad riigid on kolme esimese hulgas nii sisse- kui väljapoole suunatud visiitide puhul. Tihe koostöö Saksamaaga põhineb nii Tartu Ülikooli ajalooliste kontaktidel kui ka Saksamaa suunatud huvil nii laiemalt Baltikumi kui ka kitsamalt Eesti vastu. Soome ja Rootsi on lähinaabritena ootuspäraselt esimese kolme hulgas. Käsitatud 15 riigi hulgas on ka teised Põhja-Euroopa riigid (Taani, Norra) ja suure rahvaarvuga riigid Kesk- ja Lõuna Euroopas. Suhteliselt tihedad on kontaktid teadlaste ja õppejõududega Lätis ja Leedus. Viimastel aastatel on taas märgata koostöö elavnemist Venemaaga, mis vahetult pärast Eesti iseseisvumist oli suhteliselt tagasihoidlik. Eraldi väärib märkimist tihe koostöö USAga, mis mahub ainsa väljaspool Euroopat asuva riigina esimese 15 hulka.

Seega näitab seitsme aasta mobiilsuse andmete analüüs TÜ andmete põhjal, et vaadeldud perioodi jooksul on suurenenud mobiilsus mõlemas suunas. Samas on püsinud sarnastena mobiilsuse geograafiline jaotus ja riigist välja suunduva mobiilsuse ülekaal.

Tartu Ülikool peab oluliseks kaasata teadus- ja õppetöösse rohkem välismaa teadlasi ja õppejõude. Mobiilsust Tartu Ülikoolis aitab suurendada Euroopa Sotsiaalfondi meede 1.1., mis võimaldab välistippspetsialistide Eestisse kutsumist. Samuti ühisõppekavade prioriteetsus ja rahvusvahelised doktorikoolid peaksid tihendama koostööd ja suhtlust rahvusvahelisel tasandil.

Lea Kivi

Teadlaste mobiilsuse peaspetsialist
Tartu Ülikool, välissuhete osakond

TÜ välisõppejõudude klubist *Dorpater Dozentenabend*

Dorpater Dozentenabend on Tartu Ülikooli välissuhete osakonna poolt korraldatav ülikooli välisõppejõududele suunatud ürituste sari, mis käesoleval sügisel alustab oma neljandat hooaega. Nimi (mis tõlkes kõlab võrdlemisi kohmakalt - "Tartu õppejõudude (õhtune) koosviibimine") ja kogu kontseptsioon on laenatud läinud sajandi 30ndatel aastatel Tartu Ülikooli juures tegutsenud välisõppejõudude klubilt, millele on oma hiljuti ka eesti keeles avaldatud mälestusteraamatus pühendanud mõned võrdlemisi lustakad leheküljed Per Wieselgren, Tartu Ülikooli rootsi keele ja kirjanduse professor aastatel 1930-1940 (vt "Vasarast haakristini. Eesti 1939-1941", Tallinn 2002, lk 18-21). 1930. aasta sügisel Tartusse saabudes ei leidnud ta siit enam eest 1920ndatel eesti rahvusülikooli käivitada aidanud rootsi õpetlasi, küll aga tegutses Tartus endiselt arvukas saksa soost õppejõudude kogukond. Mõne üksiku erandiga olid nad ühinenud klubisse, mis nimetas end Dorpater Dozentenabend'iks ja mida juhtis selle esimene sekretär, Vana Testamendi eksegeetika professor Alexander von Bulmerincq. Wieselgreni kirjelduse põhjal otsustades kujutas see klubi endast midagi regulaarselt toimuvate ettekandekoosolekute taolist.

Mõtte sellele klubiliste koosviibimiste tavale taas elu sisse puhuda käis 2002/2003 õppeaasta hakul välja Per Wieselgreni ametijärglane, Rootsi Instituudi lähetatud rootsi keele ja kirjanduse professor Stig Örjan Ohlsson. Ta tegi ettepaneku jätkata sõjaeelse klubi traditsioone, eesmärgiga aidata elavdada välisõppejõudude omavahelist seltskondlikku läbikäimist ning pakkuda ajaviidet, mis ühendaks "meeldiva kasulikuga". Rektori õnnistuse saanuna toimuski esimene klubiõhtu 2002. aasta septembris. Sealpeale toimuvad koosviibimised iga kuu kolmandal kolmapäeval algusega kell 19.00. Esimesel kahel aastal koguneti Ülikooli Vana Kohviku kaminasaalis, eelmisel hooajal sai aga klubi soodustingimustel kasutada teaduse ja kultuuri sihtasutuse Domus Dorpatensis ruume.

Ürituse "logistilise" poole eest kannab hoolt ja arved tasub välissuhete osakond. Samuti käib välissuhete osakonna kaudu kogu infoedastus, mis toimub osakonna poolt hallatava meililisti vahendusel. Sisulise külje eest hoolitsevad aga välisõppejõud ise. Algusest peale on olnud tavaks, et iga kord valmistab keegi õppejõududest ette paarikümne minuti ingliskeelse ettekande, milles käsitleb mõnd üldisemat huvi pakkuvat teemat oma uurimisvaldkonnas. Seejärel jätkub õhtu vestlusega,

Klubiõhtu ülikooli vanas kohvikus.

teadlaste mobiilsus: TÜ

mille kõrvale serveeritakse kohvi, veini ja suupisteid. Suurem osa Tartu Ülikoolis töötavaid välisõppejõude on seotud filosoofiateaduskonnaga ja see asjaolu peegeldub ka ettekannete teemavalikus - enamik neist käsitleb humanitaarteadusi, kuid ettekandeid on peetud ka majandusteadusest ja kaosematemaatikast. Auditoriumi nõudlikkust tunnetades esinejad akadeemilise taseme osas mingit hinnaalandust ei tee. Juba on tuntud huvi ka kõigi kolme hooaja vältel peetud ettekannete avaldamise vastu eraldi kogumikuna.

Keskmine osavõtjate arv on olnud üsna stabiilselt 12-15 inimest. Tõelisi entusiaste, kes püüavad osaleda pea kõigil üritustel, on umbes poole tosina ringis. Alati on kohal ka keegi välissuhete osakonnast. Rahvustest on kõige arvukamalt esindatud sakslased, kuid kolme tegevusaasta vältel on kaasa löönud ka ameeriklasi, rootslasi, itaallasi, belglasi, soomlasi, inglasi, prantslasi, taanlasi, norralasi ja venelasi, samuti väliseestlastest õppejõude.

Välissuhete osakonnani jõudnud tagasiside on olnud väga positiivne. Leitakse, et selline üritus on vajalik ja et seda tuleks tingimata jätkata. Dorpater Dozentenabend on igatahes jõudmas künniseni, millest alates seda võib pidada juba traditsiooniks.

Lauri Randveer
Välissuhete infospetsialist
Tartu Ülikool, välissuhete osakond

Tartu Ülikooli Rahvusvahelistumise Strateegiast

1. Milleks strateegia?

Miks pidas Tartu Ülikool Rahvusvahelistumise Strateegia koostamist vajalikuks, arvestades, et strateegilisi dokumente on juba isegi palju, nende kirjutamine on aeganõudev töö ja pikki dokumente ei jõua enamuse ülikooli liikmeskonnast lugeda? TÜ Arengukava (aastani 2008) määrab üheks läbimurdevaldkonnaks rahvusvahelistumise ja sellel suunal edu saavutamine eeldab läbimõeldud ja koordineeritud tegetsemist, mille läbiviimisel on äärmiselt oluline organisatsiooni liikmete igakülgne toetus.

Strateegia koostamine oli vajalik selleks, et ülikoolisiseselt teadvustada rahvusvahelistumise aktuaalsust ning selleks, et tekitada dialoogi rahvusvahelistumise kohta, mille läbi erinevad ülikooli struktuuriüksused saavad kaasa rääkida ja välja selgitada prioriteetseid valdkondi, mis vajavad täiendavat tähelepanu. Strateegia on ühtlasi ka alus, millele apelleerida rahvusvahelistumisega seotud tegevuste arendamiseks ja toetamiseks. See on tegetsemisjuhend kõigile organisatsiooni liikmetele ja juhtimisvahend juhtidele.

Samas aga pole strateegiast kasu kui see on liiga pikk, detailne ja laialivalgub. Tekst, mis ei seisa meeles, jääbki tekstiks ja ei saa suunanäitajaks. Strateegia koostamisprotsess aitab ühtlustada arusaamist sellest, mis suunas ülikool peaks arenema. Selle protsessi kõige olulisem osa on dialoog, mis tekib sellest osavõtivate erinevate valdkondade esindajate vahel. Kui sellest dialoogist jääb meelde näiteks viis punkti, mille põhjal pidevalt arendatakse tegevusi ja tehakse jooksivaid otsuseid, siis strateegia toimib.

2. Strateegia koostamine

Strateegia koostamisele eelnes 2004 a. septembris välissuhete osakonna taasloomine. Osakonna ülesandeks sai rahvusvahelistumise strateegia koostamise protsessi korraldamine. Rahvusvahelistumise strateegia kirjutamiseks moodustati töögrupp, mis koosnes välissuhete osakonna, õppe- ja üliõpilasosakonna ja teadus- ja arendusosakonna esindajatest. Alustasime ülikooli senise rahvusvahelise tegevuse analüüsist, et anda hinnang olukorrale ja kavandada tulevasi tegevusi. Toimus laiapõhjaline nõupidamine, milles osales nii töögrupp kui ka rektoraat, et lähtekohtades kokkuleppele jõuda.

Rahvusvahelistumine on mitmetahuline protsess, mis hõlmab kõiki ülikooli erinevaid üksuseid. Strateegia kirjutamise käigus arutasime rahvusvahelistumise teemat nii akadeemilise kui ka administratiivse personaliga. Strateegiat arutati ülikooli erinevates komisjonides ja ülikooli valitsuses. Arutelude tulemusena said mitmed tegevuspunktid selgema tähenduse ning strateegia lõppu lisandus üksikasjaliku tegevuskava koostamise nõue. Strateegia kinnitati TÜ Nõukogus 17. detsembril 2004 a.

strateegia

3. Mitmekülgne rahvusvahelistumise protsess

Rahvusvahelistumise võimalike eesmärkide üle oli ülikoolis palju diskussiooni: motivatsioon rahvusvahelistumiseks võib tulla huvist akadeemilise kvaliteedi või koostöö vastu, merkantiilsetest huvidest või ka näiteks demograafilistest probleemidest. Tartu Ülikoolis määrati üksmeelselt rahvusvahelistumise üldeesmärgiks tõsta ülikooli akadeemilist taset nii teadus- kui ka õppetöös. Rahvusvahelistumine on ka otseselt seotud teadus- ja arendustegevuse strateegias püstitatud eesmärgiga „viia ülikool õppe-, teadus- ja arendustegevuse näitajate poolest Euroopa teadusülikoolide esisaja hulka”.

Lisaks sai strateegia koostamise käigus selgeks oluline seisukoht, et rahvusvahelise mõõtme arendamine ei ole vastuolus rahvusülikooli rolliga, vaid vastupidi: rahvusvahelistumine ja ülikooli rahvusvahelise maine tugevdamine on kriitiline ka rahvusülikooli tugevdamise seisukohalt. Rahvusvahelistumist peetakse ülikooli üldise akadeemilise taseme hoidmise ja tõstmise vältimatuks eelduseks.

Teadustöö: Rahvusvaheline nähtavus

Strateegia koostajate üldine arvamus pidas teadust valdkonnaks, mida ei saa hästi keskselt juhtida; küll aga saab toetada prioriteetseid tegevusi erinevate mehhanismide kaudu. Strateegias nimetatud tegevused rahvusvahelise dimensiooni edendamiseks teadustöös nõuavad konkreetsemate meetmete välja töötamist nii ülikoolikeskselt kui teaduskondade tasemel.

Teadlaste ja teaduse tippkeskuste osalemine rahvusvahelistes koostöövõrgustikes ja muus koostöös on kõige ilmekam näitaja rahvusvahelisest koostööst teaduses. Lisaks sellele, peab ülikool järel doktorite rahvusvahelist liikuvust (nii TÜ doktorantide suundumine välismaale kui välisdoktorantide asumine TÜs järel doktorantuuri) prioriteetseks tegevussuunaks, mis eeldab ka parema järel doktorantuuri süsteemi väljatöötamist. Peale selle toetatakse TÜ rahvusvahelisi teaduspublikatsioone ja teadusüritusi (konverentse, seminare jms). TÜs tehtava teadustulemuste levitamine moodustab olulise osa TÜ rahvusvahelise kuvandi nähtavamaks muutmisest. Oluline on ka tunnustada välisteadlaste ülikooli sissetoomise olulisust õppetöö rahvusvahelistumises.

Õppetöö: Kahekordistada välisüliõpilaste arvu

Õppetöö on üldiselt aktsepteeritud rahvusvahelistumise võtmekomponendina ja kõige rohkem tööd nõudva tegevusena. Välisüliõpilaste sissetoomine ja võõrkeelse õppe arendamine on nähtavad ja efektiivsed rahvusvahelistumise näitajad ning mõjuvad tegurid motiveerimaks rahvusvahelistumist. Välisüliõpilaste siinolek ja võõrkeelse õppe põimimine eestikeelsete õppekavadega on ka üliloolised koduüliõpilaste õpikogemuse rahvusvahelistumiseks ning keelepraktikaks. Euroopa ülikoolide välissuhete osakonnad tihtilugu ongi pühendatud välisüliõpilaste värbamisele.

Õppetöö on ka Tartu Ülikoolis kõige rohkem tööd vajav valdkond just sellepärast, et siin on seni olnud võrdlemisi

vähe võõrkeelse õppe võimalusi ja ka välisüliõpilaste arv on viimastel aastatel stabiilsena püsinud, kuid TÜ Arengukava seab eesmärgiks kahekordistada välisüliõpilaste arvu aastaks 2008. See tähendab väga hästi väljatöötatud plaani, jõulist võõrkeelsete õppekavade arendamist (TÜ Arengukava näeb ette 15 võõrkeelse õppekava avamist aastaks 2008) ja sihipärase ja hästitoimiva turundussüsteemi loomist. 2006. a. sügiseks avatakse TÜs vähemalt kolm ingliskeelset magistriõppekava, ning strateegiline arendus ning turundusplaan kogub jõudu.

Strateegias nimetatud kõige olulisemad tegevussuunad õppetöös on (1) võõrkeelse õppe arendus magistritasemel, mis hõlmab nii õppekavade arendust kui ka võõrkeelsete moodulite ja ainete põimimist igasse magistriõppekavasse; ja (2) ühisõppekavade prioriteetne arendamine. Ühisõppekavade arendus laiendab meil pakutavate erialade ulatust, arendab siinseid võõrkeelseid õppimisvõimalusi ning süvendab sidemeid teiste tippülikoolidega.

Õppetöö kvaliteedi tõstmiseks rahvusvahelistumise kaudu on ka strateegias välja toodud analüüs õppekavade vastavuse kohta välisülikoolide õppekavade õpitulemustega ja õppekavade rahvusvahelise dimensiooni arendamine. Nii võrdlus kui ka koostöö lähiriikide ülikoolidega on eeldused õppekavade kvaliteedi kindlustamiseks. Mobiilsuse suurendamine on rõhutatud ennekõike magistri- ja doktoriõppe tasemel.

Keskond: Rahvusvahelistumiseks valmis

Rahvusvahelistumist toetava keskkonna tekitamise all nimetab strateegia muuhulgas ülikooli haldussuutlikkuse arendamist rahvusvaheliste teadus- ja arendustegevuse lepingute algamiseks ja juhtimiseks; akadeemiliste ametikohtade täitmist rahvusvahelise konkursi korras; rahvusvahelise turunduse käivitamist; ning välisõppejõudude, -teadlaste ja -üliõpilaste sujuvaks vastuvõtuks soodsate tingimuste loomist ja eesti keele omandamise võimaluste laiendamist. Siia võiks veel lisada selliseid detaile nagu ülikooli hoonete varustamine ingliskeelsete siltidega, vajaminevate dokumentide kättesaadavuse tagamine inglise keeles ja rahvusvahelistumise vajaduse teadvustamine ülikooliväliselt. Samuti on oluline täpsustada ülikooli rahvusvahelisemaks muutumise valmisoleku kriitilisimat näitajat – investeringute mahtu.

Käesoleval hetkel on vähem kui aasta möödunud strateegia kinnitamisest. Haldus- ja tugistruktuurid ning teaduskonnad on koostanud üksikasjalikud tegevuskavad strateegia elluviimiseks. Aeg näitab, kuidas strateegiat ja tegevuskavu jälgitakse ja kui võrd oleme võimelised ellu viima TÜ Arengukavas seatud eesmärgid. Valmisolek ja ühine huvi ülikoolis on olemas. Lootus on selline, et strateegia olemasolu paneb aluse ühisele arusaamale, mis suunas peab liikuma. See on alles algus.

Strateegiat ennast saab lugeda tervenisti koos kaaskirjaga ülikooli koduleheküljel <http://www.ut.ee/62500>

Virve Vihman

Tartu Ülikool, välissuhete osakonna juhataja

strateegia

Eesti kõrghariduse rahvusvahelistumise strateegia

Lisaks arutlustega lõppjärku jõudnud kõrghariduspoliitika strateegiliste aluste väljatöötamisele on haridus- ja teadusministri poolt erinevate osapoolte esindajatest kokku pandud töörühm juba selleks sügiseks täiendavalt välja töötamas ka kõrghariduse rahvusvahelistumise tegevuskava ja strateegilisi aluseid. Avalikkuse ette peaks töörühma ettepanekud jõudma juba septembris-oktoobris. Kevadel ja varasuvel peetud aruteluseminaride käigus pandi paika need teemad, millele loodav dokument vastused võiks anda.

Tänase Eesti demograafilist perspektiivi silmas pidades jääb meil oma üliõpilastest õige pea napiks ning kõrgkoolide ja õppekavade sulgemine võib saada reaalsuseks. Vähenevate üliõpilaste hulka saaksime vähemalt osaliselt asendada välisüliõpilastega, kui on olemas võrkeelsed õppekavad, kuhu neid kutsuda. Samuti võiks siin üheks lahenduseks olla rahvusvaheline tööjaotus ehk ühisõppekavad, mis jääb tõenäoliselt kogu lähikümnele Euroopa kõrghariduse üheks olulisemaks märksõnaks. Ühisõppekavade ning –kraadide juurutamisel vajame aga muudatusi tänases seadusandluses, uut lähenemist kõrghariduse hindamisel ning kindlasti ka täiendavaid nende õppekavade raames liikuvate üliõpilaste rahastamise skeeme. Just oma kalliduse tõttu saab enamus tulevastest ühisõppekavadest ilmselt olema magistritasemel.

Bakalaureuseõppe rahvusvahelistumisel jääb aga ilmselt kõige efektiivsemaks mooduseks välisõppejõudude siiatoomine, võrkeelsete moodulite lisamine kõikidesse õppekavadesse (ka Eesti oma üliõpilastele) ning välisüliõpilaste senisest parem integreerimine ülikooliellu. Õppekavareformi käigus on paljudes Eesti kõrgkoolides üliõpilaste liikumise võimalused hoopis vähenenud. Õhinal üht Bologna deklaratsiooni eesmärki (3+2 õppekavad) rakendades on sootuks unustatud sama dokumendi järgmine siht – luua kõik võimalused üliõpilaste mobiilsuseks. Nüüd on õppetöö bakalaureusetasemel muutunud tihti nii intensiivseks, et välismaal õppijad ei suuda enam nominaalajal kogu õppekava läbida. Osaliselt aitaks siis senisest paremate tunnustamise ja ainepunktide ülekandmise protseduuride rakendamine, ent pisut ümberkorraldust vajaksid õppekavad siiski.

Nagu eelpool juba nimetatud on lähiaastate eesmärgiks välisüliõpilaste arvu oluline suurendamine. Juba täna on kõigil Euroopa Liidu kodanikel võimalik kandideerida riikliku koolitustellimuse kohtadele võrdsest Eesti üliõpilastega. Võimalik on välisüliõpilastele suunatud stipendiumiprogrammide väljatöötamine, riikliku arenguabi kasutamine siinsete õppimisvõimaluste pakkumise kaudu, doktorantide ja postdoktorite sissetoomisele suunatud toetuskeemide loomine. Kuna meie ressursid on piiratud, siis ennekõike suudaksime toetada magistri- ja doktoriõppesse tulevaid üliõpilasi. Täiendavaid rahastuste infrastruktuuri nõuaks aga välisüliõpilaste siiatoomine järeldoktorantuuri või välismaal kraadi kaitsnud noorte Eesti teadlaste ja õppejõudude repatrieerimine.

Senisest oluliselt suunatumalt ning läbimõeldumalt tuleb meil hakata oma õppimisvõimalusi tutvustama välismaal, selleks tuleb aga hästi läbi mõelda, milliseid üliõpilasi me siia ise tahame ning kas meil neile ka midagi pakkuda

oleks. Välisüliõpilaste arvu suurendamisega kaasneb tihti komertsialiseerumise oht – kindlasti ei taha me, et iga maksuvõimeline üliõpilane meie ülikoolidesse vastu võetaks või mõni neist omandaks Hawaii Ülikooli maine. Nii nagu riigieksamite näol on meil olemas selge ja objektiivne alus üliõpilaskandidaatide võrdlemiseks, peaks olema ka võimalus võrrelda Indias ja Valgevenes keskkooli lõpetanute teadmisi. Üks võimalus selleks on tsentraalsete välisüliõpilaste sisseastumiseksamite juurutamine, ent algatuseks piisaks ka härrasmeeste kokkuleppest, kust allapoole latti enam lasta ei tohiks.

Kui soovime vastu võtta rohkem välisüliõpilasi, tuleb senisest enam investeerida ka nende vastuvõtmisse ja välja tuleb arendada kõrgkoolide sisesed välissuhete võrgustikud. Põhjamaades on juba pea aastakümne välissuhete koordinaator igas teaduskonnas või isegi osakonnas, meil pole seda veel isegi igas kõrgkoolis. Ning kui isegi on, siis tihti on see “mees nagu orkester” (üldnimetusega projektijuht), kes välissuhtluse tööd teeb ühiskondlikus korras või miljoni muu asja kõrvalt. Kui välisüliõpilane on aga koolile oluline, tuleb hakata väärtustama ka välissuhtlust ning välja arendada üliõpilaste, õppejõudude ja teadlaste mobiilsust toetavad struktuurid.

Paljudgi tuleb juba lähiajal teha seadusandlikul tasemel – ühisdiplomide väljastamist võimaldav seadusandlus ning diplomilisa küsimused vajavad väljatöötamist, kuna vastavalt olemasolevatele seadustele lähevad Eesti kõrgkoolid alates 1. septembrist 2006 üle ECTS hindamis- ja punktisüsteemile, tuleb kokku leppida ka selle rakendamise tingimustes ning viia vastavatesse määrustesse sisse muudatused.

Need on vaid mõned teemad, mis kõrghariduse rahvusvahelistumisega seoses esile kerkinud, millised neist jõuavad avaliku aruteluni ning leiavad väljundi strateegias ja tegevuskavas on hetkel veel raske öelda. Seni on aga kõik osapooled nõustunud, et oma pikaajaliste eesmärkide saavutamiseks ning väheste ressursside paremaks kasutamiseks vajame me strateegilist kokkulepet ja reaalselt tööplaani.

Katrin Kiisler
SA Archimedes
katrin@archimedes.ee

Euroopa teadlaste harta

KOMISJONI SOOVITUS,

11. märts 2005,

Euroopa teadlaste harta ja teadlaste töölevõtmise juhendi kohta

(EMPs kohaldatav tekst)

(2005/251/EÜ)

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON,

võttes arvesse Euroopa Ühenduse asutamislepingut, eriti selle artiklit 165, ning arvestades järgmist:

- (1) Komisjon pidas 2000. aasta jaanuaris¹ vajalikuks luua ühenduse edaspidise sellealase tegevuse liikumapaneva jõuna Euroopa teadusruumi, pidades silmas eesmärki tugevdada ja struktureerida Euroopa teaduspoliitikat.
- (2) Euroopa Ülemkogu Lissaboni istungil seati ühenduse eesmärgiks muutuda aastaks 2010 maailma kõige konkurentsivõimelisema ja dünaamilisema teadmispõhise majandusega piirkonnaks.
- (3) Nõukogu on käsitlenud teadlaste elukutse ja karjääriiga seotud teemasid Euroopa teadusruumi kontekstis oma 10. novembri 2003. aasta resolutsioonis² ning suhtunud eriti soosivalt komisjoni kavatsusse töötada Euroopa teadlaste harta ja teadlaste töölevõtmise juhendi koostamise nimel.
- (4) Kindlaks tehtud potentsiaalne teadlaste vähesus,³ eriti teatavates kesketes teadusvaldkondades, ohustab tõsiselt Euroopa Liidu innovatiivsust, teadmiste potentsiaali ja tootlikkuse kasvu lähitulevikus ning võib seada takistusi Lissaboni ja Barcelona eesmärkide saavutamisele. Seega peab Euroopa märkimisväärselt parandama oma ligiõmbavust teadlaste jaoks ning suurendama naisteadlaste osakaalu, aidates luua teadlaste jaoks vajalikud tingimused jätkusuutlikuma ja atraktiivsema teadus- ja arendusalase⁴ karjääri tegemiseks.
- (5) Küllalaldased ja väljaarendatud inimressursid teadus- ja arendusvaldkonnas on teaduslike teadmiste edasiarenemise, tehnoloogia arengu, elukvaliteedi parandamise, Euroopa kodanike heaolu kindlustamise ja Euroopa konkurentsivõime tõstmise nurgakiviks.
- (6) Tuleks tutvustada ja rakendada teadlaste karjääri arendamise uusi vahendeid, andes seega oma panuse Euroopa teadlaste karjääriväljavaadete edendamiseks.
- (7) Paremad ja selgemad karjääriväljavaated aitavad ühtlasi parandada avalikkuse suhtumist teadlaste elukutsesse ning julgustavad seega üha enam noori valima teadlaskarjääri.
- (8) Käesoleva soovitus poliitiline lõppeesmärk on anda oma panus ligiõmbava, avatud ning jätkusuutliku Euroopa teadlaste suunatud tööturu arendamiseks, mille üldtingimused võimaldavad võtta tööle kõrgetasemelisi teadlasi ja säilitada nendega töösuhte keskkonnas, mis soodustab töö ja tootlikkuse tulemuslikkust.
- (9) Liikmesriigid peaksid püüdma pakkuda teadlastele jätkusuutlikke karjääriarendamissüsteeme kõigil karjäärietappidel, sõltumata nende lepingulisest

olukorrast ning valitud teadus- ja arendusalase karjääri suunast, ning nad peaksid püüdlema selle poole, et tagada teadlaste kohtlemine professionaalidena ja lahutamatu osana institutsioonidest, kus nad töötavad.

- (10) Kuigi liikmesriigid on teinud märkimisväärsed pingutusi geograafilist ja valdkondadevahelist liikuvust⁵ puudutavate halduslike ja õiguslike takistuste ületamisel, on osa neist takistustest siiani püsima jäänud.
- (11) Peaks toetama kõiki liikuvuse vorme osana teadus- ja arendustegevuse üldpersonalipoliitikast siseriiklikul, regionaalsel ja institutsionaalsel tasandil.
- (12) Liikuvuse kõikide vormide väärtust peab teadlaste tööalastes hinnangu- ja edutamissüsteemides tunnustama täiel määral, tagades seega, et niisugused kogemused soodustavad nende ametialast arengut.
- (13) Euroopa Liidust ja Euroopa Liitu liikumist käsitleva järjepideva teadlaste karjääri- ja liikuvuspoliitika⁵ arendamisel tuleb arvesse võtta olukorda arengumaades ning Euroopas ja väljaspool seda asuvates piirkondades, nii et teaduspotsentiaali loomine Euroopa Liidus ei saaks teoks vähem arenenud riikide või piirkondade arvelt.
- (14) Töölevõtjatena peaksid rahastajad ja tööandjad vastutama selle eest, et teadlaste valiku- ja töölevõtmise menetlused on avatud, läbipaistvad ning rahvusvahelisel tasandil võrreldavad.
- (15) Ühiskond peaks veelgi enam hindama vastutust ja professionaalsust, mida näitavad üles teadlased, tehes tööd oma karjääri erinevatel etappidel ning mitmekesistes rollides: teadustöötajate, juhatajate, projektijuhtide, tegevjuhtide, juhendajate, karjäärinõustajate ja teadussuhete korraldajatenaⁱⁱ.
- (16) Käesolevas soovituses lähtutakse eeldusest, et nii teadlaste kui ka tööandjate ja/või rahastajate jaoks on esmatähtis kohustus tagada asjaomaste siseriiklike, piirkondlike või valdkondlike õigusaktide nõuete järgimine.
- (17) Käesolev soovitus pakub liikmesriikidele, tööandjatele, rahastajatele ja teadlastele kasuliku vahendi, mille abil teha edaspidi vabatahtlikkuse alusel ettepanekuid teadlaste karjääriväljavaadete parandamiseks ja tugevdamiseks Euroopa Liidus ning teadlastele mõeldud avatud tööturu loomiseks.
- (18) Käesolevas soovitus visandatud üldised põhimõtted ja nõuded kujunesid avaliku arutelu tulemusel, millest võtsid täiel määral osa inimressursside ja liikuvuse juhtrühma liikmed,

NB!

Kuna Euroopa Komisjoni ametlikus tõlkes leidub termineid ja fraase, mis ei kattu meie teadlaskonna kõnepruugiga, on toimetajad lisanud tekstile ka märkused teksti lõpus, mis selgitavad segadustekitavaid kohti. Nendele lõpumärkustele on viidatud rooma numbritega.

¹ KOM(2000) 6 lõplik, 18.1.2000.

² ELT C 282, 25.11.2003, lk 1. Nõukogu 10. novembri 2003. aasta resolutsioon (2003/C 282/01) teadlaste elukutse ja karjääri kohta Euroopa teadusruumi kontekstis).

³ KOM(2003) 226 lõplik ja SEK(2003) 489, 30.4.2003.

⁴ SEK(2005) 260.

⁵ KOM(2004) 178 lõplik, 16.3.2004.

Euroopa teadlaste harta

SOOVITAB JÄRGMIST:

1. Liikmesriigid püüavad astuda vajalikke samme, tagamaks et teadlaste tööandjad ja rahastajad arendavad välja ja hoiavad töökorrasⁱⁱⁱ toetava teaduskeskkonna ja töökultuuri, kus väärtustatakse, innustatakse ja toetatakse üksikisikuid ja uurimisgrupe ning antakse neile seatud eesmärkide ja ülesannete täitmiseks vajalikku materiaalselt ja mittemateriaalselt abi. Selles kontekstis peaks erilist tähelepanu pöörama noorteadlaste töö- ja koolitustingimustele, sest sellega mõjutatakse teadus- ja arendusalase karjääri tulevikuvälisid ja ligiõmbavust.
2. Liikmesriigid püüavad vajaduse korral alati astuda otsustavaid samme, tagamaks et teadlaste tööandjad ja rahastajad arendavad töölevõtmeteodeid ja hindamissüsteeme, et luua veelgi läbipaistvam, avatum, võrdsete võimalustega ja rahvusvaheliselt tunnustatud töölevõtmise ja karjääriarendamise süsteem kui Euroopa ühtse teadlastele mõeldud tööturu eeltingimus.
3. Liikmesriigid võtavad jätkusuutlike teadlaskarjääride arendamisega seotud strateegiaid ja süsteeme formuleerides ja rakendades nõuetekohaselt arvesse lisas esitatud Euroopa teadlaste harta ja teadlaste töölevõtmise juhendi üldisi põhimõtteid ja nõudeid ning lähtuvad neist.
4. Liikmesriigid püüavad võtta need üldised põhimõtted ja nõuded oma vastutusalas üle siseriiklikesse reguleerivatesse raamistikesse või valdkondlikesse ja/või institutsionaalsetesse standarditesse ja suunistesse (teadlasi käsitlevad hartad ja/või juhised). Seda tehes peaksid nad võtma arvesse suuri erinevusi õigusaktides ja tavades, mis eri riikides ja eri valdkondades määratlevad teadlaskarjääri suuna, korralduse ja töötingimused.
5. Liikmesriigid peavad selliseid üldisi põhimõtteid ja nõudeid institutsionaalsete kvaliteedi tagamise mehhanismide lahutamatuks osaks, suhtudes neisse kui rahastamiskriteeriumide kehtestamise vahenditesse riiklike/piirkondlike rahastamiskeemide raames ning kasutades neid avalik-õiguslike organisatsioonide auditeerimis-, järelevalve- ja hindamisprotsessides.
6. Liikmesriigid jätkavad pingutusi, kõrvaldamaks püsivaid õiguslikke ja halduslikke takistusi tööalasele liikuvusele, sealhulgas takistused valdkonnasisesele^{iv} liikuvusele ja liikuvusele erinevate ametiülesannete vahel ja piires, võttes seejuures arvesse laienuid Euroopa Liitu.
7. Liikmesriigid püüavad tagada, et teadlased on kindlustatud piisavate sotsiaalsete tagatistega vastavalt oma õiguslikule seisundile. Selles kontekstis peaks tähelepanu pöörama eelkõige nii samas riigis avaliku ja erasektori vahel liikuvate kui ka Euroopa Liidu sees riigipiire ületavate teadlaste kohustuslike või lisapensiooniõiguste ülekantavusele. Selline kord peaks tagama, et teadlased, kes oma elu jooksul vahetavad töökohta või kelle teenistuskäigus esineb katkestusi, ei kaotaks põhjendamatult sotsiaalkindlustusõigusi.
8. Liikmesriigid rajavad vajalikud järelevalvesüsteemid, et vaadata käesolev soovitus regulaarselt läbi ning hinnata, kui suures ulatuses on tööandjad, rahastajad ja teadlased Euroopa teadlaste hartat ja teadlaste töölevõtmise juhendit kohaldanud.
9. Asjaomased kriteeriumid luuakse ja kooskõlastatakse liikmesriikidega inimressursside ja liikuvuse juhtrühma poolt läbi viidud töö kontekstis.

10. Liikmesriigid võtavad valitsustevahelisel tasandil loodud rahvusvaheliste organisatsioonide esindajatena käesolevat soovitus nõuetekohaselt arvesse, kui nad pakuvad välja strateegiaid ja võtavad vastu otsuseid, mis puudutavad nende organisatsioonide tegevust.
11. Käesolev soovitus on suunatud liikmesriikidele, kuid on mõeldud ka vahendiks, mis ergutaks nii sotsiaalset dialoogi kui ka dialoogi teadlaste ja sidusrühmade vahel ning ühiskonnas tervikuna.
12. Liikmesriike kutsutakse üles teavitama komisjoni võimaluse korral 15. detsembriks 2005 ja seejärel igal aastal kõigist käesoleva soovitus suhtes täiendavalt võetud meetmetest ja soovitus kohaldamise esimestest tulemustest ning tooma positiivseid näiteid selle toimimisest.
13. Käesolev soovitus vaadatakse komisjonis avatud kooskõlastusmeetodi kontekstis korrapäraselt läbi.

Komisjoni nimel, komisjoni liige
Janez POTOČNIK

Brüssel, 11. märts 2005

LISA

1. JAGU

Euroopa teadlaste harta

Euroopa teadlaste harta on kogum üldisi põhimõtteid ja nõudeid, mis määravad kindlaks teadlaste ning nende tööandjate ja/või rahastajate⁶ rollid, kohustused ja õigused. Käesoleva harta sihiks on tagada, et teadlaste ja tööandjate või rahastajate vahelise suhte tulemuseks oleks teadmiste ning tehnoloogilise arengu edukas genereerimine^v, edasiandmine, jagamine ja levitamine ning teadlaste karjääri edendamise soodustamine. Samuti tunnustab harta kõikide tööalase liikuvuse vormide kui teadlaste ametialase arengu parandamise vahendite väärtust.

Selles tähenduses moodustab harta teadlaste, tööandjate ja rahastajate jaoks raamistiku, kutsudes neid üles käituma oma töökeskkonnas vastutustundlikult ja professionaalidena ning tunnustama sellistena ka üksteist.

Käesolev harta puudutab kõiki Euroopa Liidu teadlasi kõigil karjääritasemetel ning katab kõik uurimisalad nii avalikus kui ka erasektoris, sõltumata teadlaste ametisse nimetamise või töölevõtmise⁷ iseloomust, nende tööandja õiguslikust seisundist või selle organisatsiooni või asutuse tüübist, kus teadustöö läbi viiakse. Hartas võetakse arvesse erinevaid rolle teadlaste puhul, kes on määratud ametisse mitte üksnes viimaks läbi teadustööd või arendustegevust, vaid on kaasatud ka järelevalve, juhendamise, juhtimise ja haldamisega seotud ülesannete täitmisse.

Harta seab eelduseks, et nii teadlaste kui ka tööandjate ja/või rahastajate jaoks on esmatähtis kohustus tagada asjaomaste siseriiklike ja piirkondlike õigusaktide nõuete järgimine. Kui teadlastel on staatus või õigused, mis on teatud mõttes soodsamad kui käesolevas hartas väljapakutu, ei tohiks harta sõnastus^{vi} kutsuda esile juba saavutatud staatuse ja õiguste kahandamist.

Nii teadlased kui ka tööandjad ja rahastajad, kes käesoleva hartaga ühinevad, austavad ühtlasi põhiõigusi ja järgivad põhimõtteid, mida tunnustatakse Euroopa Liidu põhiõiguste hartas.⁸

⁶ Vt määratlust 3. jaos.

⁷ Vt määratlust 3. jaos.

⁸ EÜT C 364, 18.12.2000, lk 1.

Euroopa teadlaste harta

TEADLASTE SUHTES KOHALDATAVAD ÜLDISED PÕHIMÕTTED JA NÕUDED

Uurimistöö vabadus

Teadlased peaksid oma teadustöös keskenduma inimkonna hüvangule ning teaduslike teadmiste piiride avardamisele, kasutades selleks^{vii} sõna- ja mõttevabadust ning vabadust määrata meetodid, mille abil probleemid lahendatakse, kooskõlas tunnustatud eetiliste põhimõtete ja tavadega.

Hoolimata sellest peaksid teadlased tunnistama sellise vabaduse piiranguid, mis võivad kerkida esile konkreetse teadusliku töö asjaolude (sealhulgas järelevalve/ juhendamine/juhtimine) või tegevuspiirangute, nt eelarvet või infrastruktuuri puudutavate põhjuste tõttu, või – eriti tööstussektoris – intellektuaalomandi kaitsega seotud põhjuste tagajärjel. Nimetatud piirangud ei tohi siiski minna vastuollu eetiliste põhimõtete ja tavadega, millest teadlased peavad kinni pidama.

Eetilised põhimõtted

Teadlased peaksid pidama kinni nii oma teadusharu(de) omaks võetud eetilistest tavadest ja aluspõhimõtetest kui ka erinevates siseriiklikes, valdkondlikes ja institutsionaalsetes eetikakoodeksites dokumenteeritud eetikanormidest.

Ametialane vastutus

Teadlased peaksid tegema kõik enesest oleneva, kindlustamaks et nende teaduslik töö oleks ühiskonna seisukohast oluline ega dubleeriks juba varem mujal läbi viidud teadustööd.

Teadlased peavad vältima ükskõik missugust plagieerimist ning järgima intellektuaalomandi kaitse põhimõtet ja andmete ühise omamise põhimõtteid, kui teadustöö viiakse läbi koostöös juhendaja(te) ja/või teiste teadlastega. Uute avastuste paikapidavuse kinnitamist, milleks näidatakse, et katsed on reprodutseeritavad, ei peaks tõlgendama plagieerimisena, tingimusel et andmed on tõendatud ja täpselt tsiteeritud.

Kui mingi osa tööst on delegeeritud, peavad teadlased tagama, et isik, kellele see on delegeeritud, oleks töö läbiviimiseks piisavalt pädev.

Ametialane suhtumine

Teadlased peaksid olema kursis oma uurimisalas valitsevate strateegiliste eesmärkide ja rahastamisvõimalustega ning taotlema enne uurimistööga alustamist ja eraldatud vahendite kasutamist kõik vajalikud kinnitused.

Teadlased peaksid teavitama oma tööandjaid, rahastajaid või juhendajat, kui nende teadusprojekti puhul on tekkinud viivitus, seda on muudetud või see on valmis, või tegema teatavaks, kui see lõpetatakse varem või katkestatakse ükskõik millisel põhjusel.

Lepingujärgsed ja juriidilised kohustused

Kõikide tasemete teadlased peavad olema kursis koolitus- ja töötingimusi reguleerivate siseriiklike, valdkondlike ja institutsionaalsete eeskirjadega. Siia hulka kuuluvad ka intellektuaalomandi õigusi käsitlevad eeskirjad ning sponsorite ja rahastajate nõuded ja tingimused, olenemata nende lepingu iseloomust. Teadlased peaksid sellistest eeskirjadest kinni pidama, saavutades^{viii} nõutud tulemused (nt väitekirjad, publikatsioonid, patendid, ettekanded, uute toodete arendamine jne) vastavalt lepingus või sellega võrdväärses dokumendis sätestatud tingimustele.

Aruandekohustus

Teadlased peavad olema teadlikud sellest, et neil lasub aruandekohustus nii oma tööandjate, rahastajate või muude asjaomaste avalik-õiguslike ja eraõiguslike asutuste ees kui ka eetilistest seisukohast ühiskonna kui terviku ees. Eelkõige lasub riiklikest vahenditest rahastatud teadlastel ühtlasi kohustus anda aru maksumaksja raha säästliku kasutamise kohta. Järelikult peavad nad pidama kinni usaldusväärse, läbipaistva ja tõhusa finantsjuhtimise põhimõtetest ning tegema koostööd ükskõik millise ametliku kontrollimise puhul, mille on ette võtnud kas nende tööandjad/rahastajad või eetikakomiteed.

Andmete kogumise ja analüüsimise meetodid, uurimistulemused ning vajaduse korral ka andmeid käsitlevad üksikasjad peaksid olema avatud nii sise- kui ka väliskontrollile, kui see osutub vajalikuks ja kui asjaomased asutused seda nõuavad.

Teadustöö hea tava

Teadlased peaksid alati järgima turvalisi töötavasid kooskõlas siseriiklike õigusaktidega, sealhulgas võtma tarvitusele vajalikud ohutust ja tervist puudutavad ettevaatusabinõud ning infotehnoloogiliste probleemide lahendamiseks seotud ettevaatusabinõud, nt asjakohaste varukoopiate tegemise^{ix} ettevalmistamine. Samuti peaksid teadlased olema kursis andmekaitse- ja konfidentsiaalsuse tagamise nõuete kohta käivate kehtivate siseriiklike juriidiliste nõuetega ning võtma alati vajalikud meetmed nende järgimiseks.

Tulemuste levitamine ja kasutamine

Kõik teadlased peaksid tagama vastavalt oma lepingutingimustele, et nende teadustöö tulemusi levitataks ja kasutatakse, nt nendest teavitatakse ja need edastatakse teistele teadusasutustele^x või vajaduse korral müüakse^{xi}. Eelkõige vanemteadurilt eeldatakse, et nad võtavad juhtiva rolli teadustöö viljakuse ning tulemuste võimaluse korral kommertseesmärkidel levitamise või avalikkusele kättesaadavaks tegemise (või nende mõlema) tagamisel.

Avalikkuse kaasamine

Teadlased peaksid tagama, et nende teadustegevus oleks ühiskonnas laialdaselt tuntud^{xii} viisil, millest oleks võimalik aru saada ka mitteasjatundjatel, edendades seega ühiskonna arusaamist teadusest. Avalikkuse otsene kaasamine võimaldab teadlastel paremini mõista üldist^{xiii} huvi teaduse ja tehnoloogia prioriteetide vastu ning ühiskonna valupunkte^{xiv}.

Suhted juhendajatega

Õppimisfaasis peaksid teadlased looma korrastatud ja regulaarse koostöö oma juhendaja(te) ja teaduskonna/osakonna esindaja(te)ga, et kasutada kõiki nendega suhtlemisest tulenevaid eeliseid.

See hõlmab kõigi töötulemuste ja teaduslike saavutuste dokumenteerimist, tagasisidet ettekannete ja seminaride kaudu, sellise tagasisideme kohaldamist ning tööd kooskõlas kokkulepitud ajakavade, vahe-eesmärkide, lõpptulemuste ja/või uurimistulemustega.

Juhendamis- ja juhtimiskohustused

Vanemteadurid^{xv} peaksid pühendama erilist tähelepanu oma rollidele juhendaja, karjäärinõustaja, juhataja, õppekorralduse spetsialisti, projektijuhi ja teadussuhete korraldajana^{xvi}. Nad peaksid täitma loetletud ülesandeid

Euroopa teadlaste harta

kõrgeima kutsestandardi^{xvii} kohaselt. Pidades silmas nende juhendajarolli, peaksid vanemteadurid^{xviii} rajama noorteadlastega konstruktiivse ja positiivse suhte, et luua tingimused teadmiste otstarbekaks edasiandmiseks ja noorteadlaste karjääri edaspidiseks edukaks arenemiseks.

Jätkev ametialane areng

Teadlased peaksid oma karjääri kõigis etappides püüdma end pidevalt täiendada, ajakohastades ja laiendades regulaarselt oma oskusi ja teadmisi. Seda on võimalik saavutada erinevate vahendite abil, sealhulgas, kuid mitte ainult, ametliku koolituse, seminaride, konverentside ja e-õppe kaudu.

TÖÖANDJATE JA RAHASTAJATE SUHTES KOHALDATAVAD ÜLDISED PÕHIMÕTTED JA NÕUDED

Kutseala tunnustamine

Kõiki teadlasi peaks nende teadlaskarjääri jooksul tunnustama professionaalidena ning neid ka vastavalt kohtlema. See peaks algama nende karjääri alguses, nimelt kraadiõppes, ning hõlmama kõiki tasandeid, sõltumata nende klassifikatsioonist siseriiklikul tasandil (nt töövõtja, kraadiõppur, doktorikraadi taotleja, doktorikraadi saanud teadur^{xiv}, riigiteenistuja).

Mittediskrimineerimine

Teadlaste tööandjad ja/või rahastajad ei diskrimineeri mitte mingil viisil teadlasi nende soo, vanuse, etnilise, rahvusliku või sotsiaalse päritolu, usutunnistuse või veendumuste, seksuaalse sättumuse, keele, puude, poliitiliste tõekspidamiste, sotsiaalse või majandusliku seisukorra tõttu.

Teadustöö keskkond

Teadlaste tööandjad ja/või rahastajad peavad tagama, et luuakse kõige stimuleerivam teadustöö- ja õppekeskkond, mis pakub asjakohaseid vahendeid^{xx}, ruume ja võimalusi, sealhulgas kaudset koostööd^{xxi} teadusvõrgustike vahendusel, ning järgitakse teadustöö kohta kehtivaid siseriiklikke ja valdkondlikke tervisekaitse- ja ohutuseeskirju. Rahastajad peavad tagama, et võimaldatakse kokkulepitud tööprogrammi toetamiseks vajalikud piisavad ressursid.

Töötõingimused

Töötõingimused ja/või rahastajad peavad tagama, et teadlaste, sealhulgas puudega teadlaste töötõingimused võimaldaksid edukaks teadustegevuseks hädavajalikku paindlikkust, kooskõlas olemasolevate siseriiklike õigusaktide ja siseriiklike või valdkondlike kollektiivlepingutega. Nad peavad seadma enesele sihiks luua töötõingimused, mis võimaldavad nii nais- kui ka meesteadlastel ühendada töö ja pereelu, lapsed ja karjäär.⁹ Erilist tähelepanu peaks muu hulgas pöörama nii paindlikule tööajale, osalisele tööajale, kaugtööle ja teadustööks võetavale puhkusele kui ka selliseid korraldusi reguleerivatele finants- ja haldussätetele.

Töösuhete püsivus ja stabiilsus

Töötõingimused ja/või rahastajad peavad tagama, et teadlaste töötõingimused ei kahjustaks nende sõlmitud lepingute ebastabiilsust, ning peavad seega tegema kõik enesest oleneva, suurendamaks teadlaste töötõingimuste stabiilsust, rakendades ja järgides põhimõtteid, mis on sätestatud nõukogu direktiivis 1999/70/EÜ.¹⁰

Rahastamine ja palgad

Teadlaste töötõingimused ja/või rahastajad peavad tagama, et teadlastel oleksid õiglased ja atraktiivsed rahastamis- ja/või palgatingimused ühes piisavate ja võrdsete sotsiaalsete tagatistega (sealhulgas haigus- ja vanemahüvitised, pensioniõigused ja töötõ abirahad) kooskõlas olemasolevate siseriiklike õigusaktidega ning siseriiklike või valdkondlike kollektiivlepingutega. See peab hõlmama teadlasi kõigis karjäärietappides, sealhulgas noorteadlasi, vastavalt nende õigusliku seisundi, töötõingimuste ja kvalifikatsiooni ja/või kohustuste tasemele.

Sooline tasakaal¹¹

Töötõingimused ja/või rahastajad peavad püüdlema arvestusväärse soolise tasakaalu poole töötajaskonna kõigil tasanditel, sealhulgas juhendamise- ja juhtimistasandil. See tuleks saavutada võrdseid võimalusi pakkuva töövõtmis- ja edutamispoliitika alusel, laskmata sel siiski muutuda määravaks kvaliteedi- ja kompetentsuskriteeriumide üle. Võrdse kohtlemise tagamiseks peavad valiku- ja hindamiskomisjonides valitsema piisav sooline tasakaal.

Karjääriarendamine

Teadlaste töötõingimused ja/või rahastajad peavad – eelistatavalt oma personalijuhtimise raamistikus – kavandama eriomase karjääriarendamisstrateegia teadlaste jaoks kõigil nende karjäärietappidel, olenemata teadlaste lepingujärgsest olukorrast, sealhulgas tähtajalise lepinguga teadlaste jaoks. See peab hõlmama ka teadlaste isikliku ja ametialase arengu toetamise ja suunamisega seotud juhendajate kättesaadavust, motiveerides sellega teadlasi ja vähendades nende ametialase tulevikuga seotud ebakindlust. Kõik teadlased tuleks viia kurssi selliste sätete ja korraldustega.

Töötõingimuste^{xxii} väärtustamine

Teadlaste töötõingimused ja/või rahastajad peavad väärtustama nii geograafilist, valdkondadevahelist, teadusharudevahelist^{xxiii} ning virtuaalset¹² liikuvust kui ka avaliku ja erasektori vahelist liikuvust kui olulist vahendit teadustöö tulemuste parendamiseks ja ametialaseks arenguks teadlaskarjääri igas etapis. Sellest tulenevalt peavad teadlaste töötõingimused ja/või rahastajad kaasama need võimalused karjääriarendamisstrateegiasse ning väärtustama ja tunnustama kõiki liikuvusega seotud kogemusi oma edutamise- ja hindamissüsteemis.

See omakorda nõuab, et loodaks vajalikud halduslikud vahendid, et võimaldada nii stipendiumide^{xxiv} kui ka sotsiaalkindlustussätete ülekandmist kooskõlas siseriiklike õigusaktidega.

Võimalused koolituseks ja pidevaks arenguks

Töötõingimused ja/või rahastajad peavad tagama, et kõigil

⁹ Vt SEK(2005) 260. Naised ja teadus: esmaklassilisus ja innovatsioon – sooline võrdõiguslikkus teaduses.

¹⁰ Nõukogu 28. juuni 1999. aasta direktiiv 1999/70/EÜ, milles käsitletakse Euroopa Ametiühingute Konföderatsiooni (ETUC), Euroopa Tööstuse ja Töötõingimuste Konföderatsiooni Liidu (UNICE) ja Euroopa Riigiosalusega Ettevõtete Keskuse (CEEP) sõlmitud raamkõikulepet tähtajalise töö kohta (EÜT L 175, 10.7.1999, lk 43). Direktiivi eesmärk on vältida tähtajaliste töötajate ebasoodsamat kohtlemist võrreldes samaväärsel positsioonil olevate alaliste töötajatega, vältida tähtajalise lepingu pidevast pikendamisest tulenevat väärkohtlemist, parandada tähtajaliste töötajate koolitusvõimalusi ja tagada, et tähtajalisi töötajaid teavitataks olemasolevatest alalistest töökohtadest.

¹¹ Vt SEK(2005) 260. Naised ja teadus: esmaklassilisus ja innovatsioon – sooline võrdõiguslikkus teaduses.

¹² St kaugkoostöö elektrooniliste võrgustike vahendusel.

Euroopa teadlaste harta

teadlastel on mis tahes karjäärietapil, sõltumata nende lepingujärgsest staatusest, võimalus ametialaseks arenguks ning konkurentsivõime^{xxv} parandamiseks oskuste ja teadmiste pidevat arengut võimaldatavate meetmete abil.

Selliseid meetmeid peaks korrapäraselt hindama, lähtudes nende ligipäätavuse, kasutatavuse ja tõhususe seisukohast teadmiste, oskuste ja töölevõtmise parandamisel.

Võimalus karjäärinõustamiseks

Tööandjad ja/või rahastajad peaksid tagama, et kõigil teadlastel on mis tahes karjäärietapil, sõltumata nende lepingujärgsest staatusest, võimalus saada karjäärialast nõu ja abi töösuunamisel kas asjaomas institutsioonis või koostöös muude struktuuridega.

Intellektuaalomandi õigused

Tööandjad ja/või rahastajad peaksid tagama, et kõik teadlased saaksid mis tahes karjäärietapil osa nende teadus- ja arendustegevuse tulemuste kasutamisega kaasnevatest tuludest (juhul kui neid on) juriidilise kaitse kaudu, eelkõige intellektuaalomandi õiguste, sealhulgas autoriõiguste asjakohase kaitse kaudu.

Põhimõtetes ja tavades tuleks täpsustada, millised õigused kuuluvad teadlastele ja/või vastavalt vajadusele nende tööandjatele või muudele pooltele, sealhulgas välistele kaubandus-^{xxvi} ja tööstusettevõtetele, nagu on eeldatavasti sätestatud erikoostöölepetes või muud tüüpi kokkulepetes.

Kaasautorlus

Institutsioonid^{xxvii} peaksid töötajaid hinnates suhtuma kaasautorluse positiivselt, võttes seda kui tõendust konstruktiivsest lähenemisest teadustöö läbiviimisesse. Seetõttu peaksid tööandjad ja/või rahastajad arendama strateegiaid, tavasid ja menetlusi, pakkumaks teadlastele, sealhulgas noorteadlastele, vajalikke üldtingimusi, et nad võiksid nautida õigust olla tunnustatud ja mainitud või tsiteeritud oma tegelike panuste kontekstis kui uurimustööde^{xxviii}, patentide jne kaasautorid või avaldada oma teadustöö tulemusi oma juhendaja(te)st sõltumatult.

Juhendamine

Tööandjad ja/või rahastajad peaksid tagama, et oleks selgelt määratud isik, kelle poole noorteadlased peaksid pöörduma seoses oma ametialaste kohustuste täitmisega, ning teadlasi tuleks sellest asjakohaselt informeerida.

Sellistes korraldustes peaks olema selgelt määratletud, et välja pakutud juhendajad on piisavalt pädevad juhendama teadustööd, neil on aega, teadmisi, kogemusi, analüüsivõimet ja pühendumust, suutmaks pakkuda teaduspraktikantidele asjakohast toetust ja võimaldada nii vajalikke arengu- ja läbivaatusmenetlusi kui ka tagasisidet.

Õpetamine

Õpetamine on oluline vahend teadmiste levitamiseks ja struktureerimiseks ning seda tuleks seega lugeda väärtuslikuks võimaluseks teadlaste karjääris. Ometi ei tohiks õpetamisega seotud kohustused olla ülemäära suured ega takistada teadlasi, eelkõige noorteadlasi, nende teadustegevuses.

Tööandjad ja/või rahastajad peaksid tagama, et õpetamiskohustused oleksid küllaldaselt tasustatud ja

võetud arvesse hindamissüsteemides ning et töötajaskonna vanemate liikmete poolt noorteadlaste koolitamisele pühendatud aeg loetaks osaks nende õpetamiskohustustest. Teadlaste ametialase arengu üheks osaks peaks olema asjakohane koolitus õpetamis- ja juhendamisoskuste omandamiseks.

Hindamissüsteemid

Tööandjad ja/või rahastajad peaksid kehtestama kõikide teadlaste, sealhulgas vanemteadurite^{xxiv} jaoks hindamissüsteemid, mille abil sõltumatu (ja vanemteadurite puhul eelistatavalt rahvusvaheline) komisjon nende ametialast tulemuslikkust korrapäraselt ja läbipaistval viisil hindab.

Selline hindamiskord peaks asjakohaselt arvesse võtma teadlaste üldist teaduslikku loovust ning teadustööde tulemusi, nt publikatsioone, patente, teadustöö juhtimist, õpetamist, juhendamist, siseriiklikku ja rahvusvahelist koostööd, halduskohustusi, ühiskondlikku tegevust ja tööalast liikuvust, ning arvestama seda edutamisel.

Pretensioonid ja kaebused

Teadlaste tööandjad ja/või rahastajad peaksid kooskõlas siseriiklike reeglite ja eeskirjadega looma sobiliku korra, näiteks erapooletu (ombudsmani tüüpi) isiku kujul, tegelemaks teadlaste pretensioonide/kaebustega, sealhulgas juhendaja(te) ja noorteadlaste vahelisi konflikte puudutavate kaebustega. Selline kord peaks pakkuma teadustöötajatele konfidentsiaalset ja mitteametlikku abi tööalaste konfliktide, vaidluste ja lahkhelide lahendamisel, eesmärgiga soodustada institutsioonisisest õiglast ja võrdset kohtlemist ning parandada töökeskkonna üldist kvaliteeti.

Osalemine otsuseid tegevates organites

Teadlaste tööandjad ja/või rahastajad peaksid tunnistama täiel määral õiguspäraseks ja tegelikult soovitatavaks, et teadlased on esindatud selle institutsiooni asjaomastes teabe-, konsultatsiooni- ja otsuseid tegevates organites, kus nad töötavad, et kaitsta ja soodustada ametialasel tasemel oma isiklike ja kollektiivseid huvisid ning anda oma aktiivne panus institutsiooni töösse.¹³

Töölevõtmine

Tööandjad ja/või rahastajad peaksid tagama, et teadlaste töölevõtmised, eelkõige nende karjääri alguses, oleksid selgelt määratletud ning peaksid ühtlasi lihtsustama ligipääsu ebasoodsas olukorras rühmade, teadlaskarjääri juurde tagasispõrduvate teadlaste, kaasa arvatud teadlaskarjääri juurde tagasispõrduvate õpetajate (ükskõik millisel tasemel) jaoks.

Teadlaste tööandjad ja/või rahastajad peaksid teadlasi tööle võttes pidama kinni teadlaste töölevõtmise juhendis esitatud põhimõtetest.

¹³ Selles kontekstis vt ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2002/14/EÜ (EÜT L 80, 23.3.2002, lk 29).

Euroopa teadlaste harta

2. JAGU

Teadlaste töölevõtmise juhend

Teadlaste töölevõtmise juhend koosneb üldiste põhimõtete ja nõuete kogumist, mida peaksid tööandjad ja/või rahastajad teadlaste ametisse määramisel või tööle võtmisel järgima. Need põhimõtted ja nõuded peaksid tagama, et järgitaks selliseid väärtusi nagu töölevõtmise menetluse läbipaistvus ja kõigi kandidaatide võrdne kohtlemine, pidades eelkõige silmas ligitõmbava, avatud ja jätkusuutliku Euroopa teadlastele mõeldud tööturu arengut, ja olema vastavuses^{xxx} Euroopa teadlaste hartas visandatud põhimõtete ja nõuetega. Juhendist kinni pidavad institutsioonid ja tööandjad näitavad avalikult üles oma head tahet käituda vastutustundlikult ja väärikalt ning võimaldada teadlastele õiglasi üldtingimusi, seades endale kindla eesmärgi anda oma panus Euroopa teadusruumi arengusse.

JUHENDI ÜLDISED PÕHIMÕTTED JA NÕUDED

Töölevõtmine

Tööandjad ja/või rahastajad peaksid kehtestama avatud,¹⁴ tulemusliku, läbipaistva, toetava, rahvusvahelisel tasandil võrreldava ning ühtlasi väljakuulutatud ametikohtadele sobiva töölevõtmise menetluse.

Töökuulutused peaksid nõutud teadmiste ja oskuste kohta andma ammendava^{xxxi} kirjelduse ega tohiks sisaldada eritingimusi, mis võiksid takistada sobilike kandidaatide kandideerimist. Tööandjad peaksid lisama töötingimuste ja õiguste kirjelduse, sealhulgas karjääriväljavaated. Lisaks peaks töökuulutuse avaldamise ja avalduse esitamise vaheline aeg olema realistlik.

Valik

Valikukomisjonil peaksid olema mitmekesised kogemused ja teadmised ning piisav sooline tasakaal ning võimaluse ja vajaduse korral peaksid komisjoni kuuluma ka erinevate sektorite (era- ja avalik-õiguslikud sektorid) ja teadusharude esindajad, sealhulgas teistest riikidest, kellel on asjaomane kogemus kandidaadi hindamiseks. Võimaluse korral tuleks kasutada suurt hulka valikumenetlusi, nagu välisekspertide hinnang ja intervjuud. Valikukomisjoni liikmed peaksid olema saanud vastava koolituse.

Läbipaistvus

Enne valiku tegemist tuleks kandidaate teavitada töölevõtukorrast, valikukriteeriumidest, pakutavate ametikohtade arvust ja karjääriväljavaadetest. Pärast valiku tegemist peaks kandidaate teavitama ka nende avalduste tugevatest ja nõrkadest külgedest.

Sisuline^{xxxii} hindamine

Valiku tegemisel peaks arvestama kandidaatide kogemust tervikuna.¹⁵ Kuigi peamiselt keskendutakse kandidaatide üldisele teaduslasele võimekusele, peaks võtma arvesse ka nende loovust ja iseseisvalt töötamise võimet.

See tähendab, et varasemaid saavutusi peaks hindama nii kvalitatiivses kui ka kvantitatiivses mõttes, keskendudes silmapaistvatele tulemustele mitmekesise teadustegevuse

raames, mitte ainult publikatsioonide arvule. Seega peaks bibliomeetriliste näitavate tähtsus olema tasakaalus laiahaardelisemate hindamiskriteeriumidega, nagu näiteks õpetamine, juhendamine, meeskonnatöö, teadmiste edasiandmine, teadus- ja innovatsioonitöö juhtimine ning ühiskondlik tegevus. Tööstusliku taustaga teadlaste puhul peaks eelkõige pöörama tähelepanu kõigile panustele patentide, arengu või leiutiste vallas.

Kõrvalekalded elulookirjelduse kronoloogilisest järjestusest

Teenistuskäigus esinevate katkestuste või kõrvalekallete eest elulookirjelduse kronoloogilisest järjestusest ei tohiks karistada, vaid käsitleda kui karjääri arengut ning seega kui võimalikku olulist osa nende teadlaskarjääri arengus mitmetasandilise karjääri suunas. Seega peaks lubama kandidaatidel esitada tunnistuspõhiseid elulookirjeldusi, mis peegeldavad piisavalt taotletavale ametipostile sobilikke saavutusi ja kvalifikatsiooni.

Töölase liikuvuse kaudu saadud kogemuste^{xxxiii} tunnustamine

Igasugust liikuvuse kaudu saadud kogemust, nt viibimist mõnes teises riigis/regioonis või teadusasutuses^{xxxiv} (era- või avalik-õiguslik) või ühe teadusharu või valdkonna vahetamist teise vastu, kas siis osana esialgsest õppetööst või teadlaskarjääri mõnel hilisemal etapil, või virtuaalse liikuvuse kogemust peaks käsitlema kui olulist osa teadlase ametialasest arengust.

Kvalifikatsiooni tunnustamine

Tööandjad ja/või rahastajad peaksid tagama, et kõikide teadlaste akadeemilisele ja ametialasele kvalifikatsioonile, sealhulgas mitteametlikule kvalifikatsioonile antakse asjakohane hinnang, ja seda eelkõige rahvusvahelise ja töölase liikuvuse kontekstis. Tööandjad ja/või rahastajad peaksid hoidma end kursis kvalifikatsiooni tunnustamise kohta kehtivate reeglite, menetluste ja normidega ning seega peaksid nad kõigi kättesaadavate kanalite¹⁶ kaudu tutvuma kvalifikatsiooni tunnustamist käsitlevate kehtivate siseriiklike õigusaktide, konventsioonide ja erieeskirjadega.

Tööstaaž

Nõutud kvalifikatsioonitasemed peaksid olema vastavuses ametikoha vajadustega ega tohiks seada takistusi kandideerimisele. Kvalifikatsiooni tunnustamisel ja hindamisel peaks keskenduma isiku saavutustele, mitte aga temaga seotud asjaoludele või selle institutsiooni mainele, kus vastav kvalifikatsioon on omandatud. Et ametialane kvalifikatsioon võib olla omandatud ka pika karjääri varases etapis, tuleks arvesse võtta ka elukestvat ametialast arengut.

Doktorikraadi kaitsmise järgne ametisse määramine^{xxxv}

Doktorikraadiga teadlasi^{xxxvi} ametisse nimetavad institutsioonid peaksid nende töölevõtmise ja ametisse määramise kohta kehtestama selged reeglid ja üheselt mõistetavad suunised, sealhulgas ametisemääramise

¹⁴ Tuleks kasutada kõiki kättesaadavaid vahendeid, eelkõige rahvusvahelisi või üldiselt ligipääsetavaid veebipõhiseid allikaid, nagu üleeuroopaline teadlaste liikuvuse portaal: <http://europa.eu.int/eracareers>

¹⁵ Vt ka "Euroopa teadlaste harta: hindamissüsteemid" käesoleva dokumendi 1. jaos.

¹⁶ Vt leheküljelt <http://www.enic-naric.net/> täpsemat informatsiooni NARIC-võrgustiku (akadeemilise tunnustamise riiklikud teabekeskused) ja ENIC-võrgustiku (Euroopa teabekeskused) kohta.

Euroopa teadlaste harta

maksimaalne kestus ja eesmärgid. Nendes suunistes tuleks arvesse võtta enne doktorikraadi saamist^{xxxvii} teistes institutsioonides ametis olnud aega ja seda, et doktorikraadi järgne^{xxxviii} etapp peaks olema üleminekuperiood, mille esmaseks eesmärgiks on pakkuda lisavõimalusi ametialase karjääri arendamiseks teadlaskarjääri osana pikaajaliste karjääriväljavaadete kontekstis.

3. JAGU

Määratlused^{xxxix}

Teadlased

Käesolevas soovitusel kasutatakse rahvusvaheliselt tunnustatud Frascati teadustöö määratlust.¹⁷ Selle järgi on teadlased:

“uute teadmiste, toodete, protsesside, meetodite ja süsteemide loomise ja väljatöötamise ning asjaomaste projektide juhtimisega seotud professionaalid”.

Täpsemini on käesolev soovitus seotud kõigi teadus- ja arendustegevuses osalevate isikutega ükskõik millisel karjäärietapil,¹⁸ sõltumata nende klassifikatsioonist. See hõlmab kõiki alusuuringute, strateegiliste uuringute, rakendusuuringute, eksperimentaalse arendustegevuse ning teadmiste edasiandmisega seotud tegevusi, sealhulgas innovatsioon ja nõustamine, juhendamise- ja õpetamisülesanded, teadmiste ja intellektuaalomandi õiguste haldamine, teadustöö tulemuste kasutamine või teadusajakirjandus.

Tehakse vahet noorteadlaste ja kogunud teadlaste vahel:

- Mõiste “noorteadlane”¹⁹ viitab teadlastele uurimistegevuse esimese nelja aasta jooksul (samaväärne täisajaga^{xxxx}), kaasa arvatud uurimistöö praktika aeg.
- “Kogunud teadlased”²⁰ on teadlased, kellel on vähemalt neli aastat teadustöö kogemust (samaväärne täisajaga) pärast doktoriõpinguid võimaldava diplomi saamist riigis, kus kraad/diplom omandati, või teadlasi, kellel juba on doktorikraad, sõltumata selle omandamisele kulunud ajast.

Tööandjad

Käesoleva määruse^{xxxi} kontekstis tähendab mõiste “tööandjad” kõiki avalik-õiguslikke ja eraõiguslikke institutsioone, kes võtavad teadlasi tööle lepingulistel alustel või kelle juures teadlased töötavad teist tüüpi lepingu või kokkuleppe alusel, kaasa arvatud teadlased, kellel tööandjaga otsene rahaline suhe puudub. Viimane tähendab eelkõige kõrgkooli, teaduskondade osakondi, laboreid, sihtasutusi või eraasutusi, kus teadlased kas osalevad teadusalasest koolituses või viivad oma teadustegevust läbi kolmanda osapoole rahastamise abil.

Rahastajad

Mõiste “rahastajad” tähendab kõiki organeid,²¹ mis pakuvad rahastamisvõimalusi (sealhulgas stipendiumid, auhinnad, uurimistoetused ja abirahad) era- ja avalik-õiguslikele institutsioonidele^{xxxii}, kaasa arvatud kõrgkoolidele. Selles rollis võivad rahastajad seada rahastamise eeltingimuseks,

et rahastatavad institutsioonid oleksid kehtestanud ning kohaldaksid käesoleva soovitusel üldiste põhimõtete ja nõuete kohaseid tulemuslikke strateegiaid, tavasid ja mehhanisme.

Ametisse määramine või tööle võtmine

Ametisse määramine või tööle võtmine tähendab mis tahes tüüpi lepingut või stipendiumit või ka abiraha^{xxxiii} või auhinda, mida on rahastanud kolmas osapool, sealhulgas rahastamine raamprogrammi(de) kontekstis.²²

Märkused

- i s.o mobiilsust (toim)
- ii teaduse tutvustajana (i.k. *science communicators*) (toim)
- iii s.o säilitavad (toim)
- iv valdkondade- e sektoritevahelisele (i.k. *intersectoral*) (toim)
- v s.o loomine (toim)
- vi sätted (i.k. *terms*) (toim)
- vii omades samal ajal (i.k. *while enjoying*) (toim)
- viii esitades (i.k. *deliver*) (toim)
- ix varukoopiate tegemise meetmete (i.k. *proper back-up strategies*) (toim)
- x teisaldatakse teise teaduskeskkonda (i.k. *transferred into other research settings*) (toim)
- xi kui sobib, siis kommercialiseeritakse (i.k. *if appropriate, commercialised*) (toim)
- xii tutvustatakse laiemale üldsusele (i.k. *made known to society at large*) (toim)
- xxiii s.o avalikku (toim)
- xiv avalikkuse muresid v hirme (i.k. *the public's concerns*) (toim)
- xv s.o kogunud teadlased (toim)
- xvi s.o teaduse tutvustajana (toim)
- xvii s.o ametialaste normide (toim)
- xviii s.o kogunud teadlased (toim)
- xix s.o järel doktor (toim)
- xx seadmeid (i.k. *equipment*) (toim)
- xxi kaugtöök (i.k. *for remote collaboration*) (toim)
- xxii s.o mobiilsuse (toim)
- xxiii s.o inter- ja transdistsiplinaarset (toim)
- xxiv grantide (i.k. *grants*) (toim)
- xxv tööleldmis- või palkamisvõimaluste (i.k. *employability*) (toim)
- xxvi s.o kommerts- (toim)
- xxvii s.o asutused (toim)
- xxviii artiklite (i.k. *papers*) (toim)
- xxix s.o kogunud teadlaste (toim)
- xxx ja on täienduseks (i.k. *and are complementary*) (toim)
- xxxi avara (i.k. *broad*) (toim)
- xxxii saavutuste (i.k. *merit*) (toim)
- xxxiii s.o mobiilsuskogemuste (toim)
- xxxiv teaduskeskkonnas (i.k. *research setting*) (toim)
- xxxv Järel doktorite ametikohad (i.k. *postdoctoral appointments*) (toim)
- xxxvi s.o järel doktorid
- xxxvii eelnevalt järel doktorina (i.k. *prior postdoctoral (appointments)*) (toim)
- xxxviii s.o järel doktorantuuri (toim)
- xxxix s.o definitsioonid (toim)
- xxxx s.o täistööaja arvestuses (toim)
- xxxxi s.o soovitusel (toim)
- xxxxii s.o teadusasutustele
- xxxxiii granti (i.k. *grant*) (toim)

¹⁷ Dokumentis “Ettepanek üldiste tavade kohta seoses teadustöö ja eksperimentaalarengut käsitlevate uuringutega”, Frascati Manual, OECD, 2002.

¹⁸ KOM(2003) 436, 18.7.2003. Teadlased Euroopa teadusruumis: üks elukutse, mitu karjäärivõimalust.

¹⁹ Vt Euroopa teadusruumi personali struktureerimise tööprogramm ja liikuvuse Marie-Curie-meetmed, 2004. aasta septembri väljaanne, lk 41.

²⁰ Sama (vt eelmist joonealust märkust), lk 42.

²¹ Ühendus püüab kohaldada käesolevas ettepanekus sätestatud põhimõtteid rahaeraldise saaja suhtes teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja tutvustamistegevuse raamprogrammi(de) kontekstis.

²² Teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja tutvustustegevuse raamprogramm(id).

6rp kontaktisikud

LifeSciHealth NCP*	Meelis Kadaja meelis@archimedes.ee	SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus Väike-Turu 8, 51013 Tartu	Tel +372 730 0332 Faks +372 730 0336
IST NCP	Tarmo Pihl tarmop@archimedes.ee	SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus Väike-Turu 8, 51013 Tartu	Tel +372 730 0329 Faks +372 730 0336
NMP NCP	Hillar Toomiste hillar.toomiste@archimedes.ee	SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus Väike-Turu 8, 51013 Tartu	Tel +372 730 0320 Faks +372 730 0336
Aerospace NCP	Hillar Toomiste hillar.toomiste@archimedes.ee	SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus Väike-Turu 8, 51013 Tartu	Tel +372 730 0320 Faks +372 730 0336
Food NCP	Meelis Sirendi meelis@etf.ee	SA Eesti Teadusfond Kohtu 6, 10130 Tallinn	Tel +372 699 6212 Faks +372 699 6211
Sustdev NCP	Maria Habicht mari@archimedes.ee	SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus Väike-Turu 8, 51013 Tartu	Tel +372 730 0327 Faks +372 730 0336
Knowledge Society NCP	Ülle Must ylle@archimedes.ee	SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus Väike-Turu 8, 51013 Tartu	Tel +372 730 0330 Faks +372 730 0336
NEST NCP	Hillar Toomiste hillar.toomiste@archimedes.ee	SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus Väike-Turu 8, 51013 Tartu	Tel +372 730 0320 Faks +372 730 0336
SME NCP	Argo Luik argo.luik@eas.ee	Ettevõtlike Arendamise Sihtasutus Liivalaia 113/15, 10118 Tallinn	Tel +372 627 9705 Faks +372 627 9427
INCO NCP	Ülle Must ylle@archimedes.ee	SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus Väike-Turu 8, 51013 Tartu	Tel +372 730 0330 Faks +372 730 0336
Co-ordination NCP	Rein Kaarli rein.kaarli@hm.ee	SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus Väike-Turu 8, 51013 Tartu	Tel +372 735 0213 Faks +372 735 0336
Innovation NCP	Kristjan Otsmann kristjan.otsmann@eas.ee	Ettevõtlike Arendamise Sihtasutus Liivalaia 13/15, 10118 Tallinn	Tel +372 627 9433 Faks +372 627 9427
Mobility NCP Human resources & mobility	Kristin Kraav kristin@archimedes.ee	SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus Väike-Turu 8, 51013 Tartu	Tel +372 730 0337 Faks +372 730 0336
Mobility NCP Research infrastructures	Marika Meltsas marika@archimedes.ee	SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus Väike-Turu 8, 51013 Tartu	Tel +372 730 0323 Faks +372 730 0336
Science and society NCP	Terje Tuisk terje@archimedes.ee	SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus Väike-Turu 8, 51013 Tartu	Tel +372 730 0333 Faks +372 730 0336
Riiklik koordinaator	Rein Kaarli rein.kaarli@hm.ee	Haridus- ja Teadusministeerium Munga 18, 50088 Tartu	Tel +372 735 0213

* NCP – NATIONAL CONTACT POINT

ISSN 1406-6688

EUROOPA LIIDU INNOVATSIOONIKESKUSSA Archimedes
Väike-Turu 8, 51013 Tartu

Tel 730 0324

Fax 730 0336

E-post irc@irc.ee

http:// www.irc.ee/

Toimetas

Rein Kaarli

rein.kaarli@hm.ee

KASULIKUD LINGID:6RP projektikonkursid
<http://fp6.cordis.lu/fp6/calls.cfm>Community R&D Information Service
<http://www.cordis.lu/fp6/>Eesti 6RP kontaktorganisatsioon
SA Archimedes, EL Innovatsioonikeskus
<http://www.irc.ee/>6RP Euroopa Komisjoni Teaduse Peadirektoraadi veebis
http://europa.eu.int/comm/research/fp6/index_en.html